

Βιβλιοπαρουσίαση με θέμα:
"Δώρο Ανθρωπότητας, Ελληνισμός".
Μπουάτ "Η Αχάριστη", Έκτορος 40, Λευκωσία.
Παρασκευή 17 Μαΐου 2013

Το βιβλίο είναι αυτό *(δείχνοντας το βιβλίο στο κοινό)*. Θα αρχίσουμε από τον τίτλο, από το έργο που αντιπροσωπεύει. Θα ήθελα απλώς να μου πείτε πώς καταλαβαίνετε εσείς τον τίτλο. Άρα για όσους δεν το έχουν, «Δώρο Ανθρωπότητας Ελληνισμός». Ελπίζω ότι βλέπετε ότι είναι μια μορφή συμπτυκτωμένη και έχει μεγάλη σημασία όταν είναι τα πράγματα στη γενική όπως έλεγε ένας φίλος μου, άμα γράψεις στη γενική είναι το καλύτερο, για να το κάνεις ασαφέστερο. Ας πούμε εσείς καταλαβαίνετε δώρο της Ανθρωπότητας, δώρο για την Ανθρωπότητα ή από την Ανθρωπότητα; Και είναι ο Ελληνισμός που καθορίζεται έτσι ή είναι ο Ελληνισμός που καθορίζεται αλλιώς; Δηλαδή τι λέμε, Ελληνισμός είναι αυτό; Προσπαθώ να δείξω, αν θέλετε, άμα πούμε ο Ελληνισμός μόνο του, χωρίς να εξηγήσουμε τίποτα, όλοι καταλαβαίνουμε ότι είναι μια οντολογική έννοια. Ωραία. Άμα πείτε όμως δώρο Ανθρωπότητας του βάζετε μία τελεολογική έννοια, δηλαδή σαν να έχει ένα στόχο. Πολύ συχνά αναρωτιούνται μερικοί συγγραφείς άμα ο Ελληνισμός έχει ένα μήνυμα. Κι εμείς λέμε «ο Ελληνισμός είναι μήνυμα». Άρα είναι σαν να διαβάζετε ένα μήνυμα και αναρωτιέστε αν έχει ένα μήνυμα, το μήνυμα! Αυτό λέμε, τι είναι; Η διαφοροποίηση για την οποία μιλάω τώρα είναι η εξής. Υπάρχουν μερικά πράγματα που έχουν μια οντότητα, μετά έχουν μια ιδιότητα και μετά έχουν ένα στόχο. Μπορεί και να μη έχουν στόχο. Δηλαδή είναι θέμα απόφασης. Δίνω ένα παράδειγμα, επειδή είμαστε και σε θεατρικό χώρο, ας πούμε ότι έχετε έναν ηθοποιό που αυτοσχεδιάζει, παίζει. Ωραία. Τώρα έχετε ένα ηθοποιό που παίζει το ρόλο του, πάλι παίζει, αλλά δε είναι καθόλου το ίδιο. Μετά έχετε έναν σκηνοθέτη που του εξηγεί το ρόλο του. Στην πρώτη περίπτωση έχουμε μια οντότητα. Εντάξει; Δηλαδή είναι ηθοποιός που αυτοσχεδιάζει, είναι δηλαδή το τώρα. Στη δεύτερη περίπτωση έχουμε την ιδιότητα. Δηλαδή, είναι ικανός να παίζει ένα ρόλο που έχει μάθει, αλλά δεν είναι αυτός. Κουβαλάει το ρόλο του. Στην τρίτη περίπτωση του εξηγούμε, ότι σε επιλέγουμε ως ηθοποιό για να παίζεις αυτό το ρόλο. Αυτό είναι τελεολογικό, βλέπετε; Άρα τώρα βλέπετε εσείς μόνο τον ηθοποιό. Εγώ ας πούμε εδώ και σας ρωτάω είναι ηθοποιός που αυτοσχεδιάζει, είναι ηθοποιός που παίζει το ρόλο του, ή είναι ηθοποιός που έχει επικαλεστεί για να παίζει ένα ρόλο; Όταν κοιτάς μόνο τη θεατρική σκηνή είναι πολύ δύσκολο να δείτε ποια είναι η διαφορά μεταξύ των τριών, έτσι δεν είναι; Γιατί έχετε μόνο το αποτέλεσμα. Είναι αυτό ακριβώς που είπε η κυρία για το Άγιο Όρος (σ.σ. δείχνει προς το κοινό). Πήγατε γι' αυτόν το σκοπό ή γι' αυτόν το σκοπό; Άμα βλέπεις φωτογραφίες είναι δύσκολο να το δεις για ποιο σκοπό είναι. Μπορεί να είναι για το ένα και για τα δύο, για το άλλο και εδώ το ίδιο και για τον ηθοποιό. Και ρωτάω τώρα, εφόσον ο Ελληνισμός είναι σ' αυτής την κατηγορία, θα λέγατε ότι ο Ελληνισμός είναι οντότητα, δηλαδή οντολογία, είναι ιδιότητα ή είναι τελεολογία; Δεν απαντάμε βέβαια, στο τέλος τα ύπουλα! Τώρα το ερώτημα είναι το εξής, μήπως υπάρχουν οντότητες που είναι μόνο τελεολογίες; Ας πούμε, φτιάχνω ένα στυλό, το οποίο δε θα γράψει ποτέ. Το στυλό το φτιάχνετε για να

γράφει. Άρα έχει ένα στόχο. Η οντότητα του στυλό είναι η φτιαγμένη προς ένα στόχο. Δηλαδή άμα κατασκευάζετε ένα στυλό για να μη γράφει έχετε ένα θέμα, ή αλλιώς το λέτε εικαστικά ότι μοιάζει με στυλό. Λοιπόν, όταν κατασκευάζετε ένα εργαλείο, ας το ονομάσουμε για να είναι πιο εύκολο. Ποια η διαφορά μεταξύ εργαλείου και αντικείμενου; Βλέπετε πολύ εύκολα ότι ένα εργαλείο, ας πούμε σας βλέπουμε μερικούς και μερικές με γυαλιά, άμα αφήσουμε τα γυαλιά εδώ, είναι ένα εργαλείο εν δυνάμει γιατί είναι αντικείμενο, απλώς αυτό το αντικείμενο δεν έχει κανένα άλλο λόγο ύπαρξης από το να φορεθεί για μάτια. Καταλαβαίνετε τι λέω; Άρα ας πούμε ότι θα ονομάσουμε εργαλείο το αντικείμενο που το κατασκευάζετε για ένα στόχο. Ενώ υπάρχουν αντικείμενα που δεν έχουν κανένα στόχο. Τα περισσότερα, αυτά θα ονομάζουμε ότι είναι αντικείμενα. Τώρα το πρόβλημα για μας είναι ο Ελληνισμός. Είναι αντικείμενο ή εργαλείο; Δηλαδή εγώ όπως λειτουργώ όπως είπαμε με ύπουλο τρόπο σας εξηγώ ένα πράγμα και έχετε την εντύπωση ότι σας το εξήγησα, μετά το βάζω, το βάζω αλλού και λες «τι;», ενώ το είπα. Και λέω τώρα, ο λόγος που εκφέρω είναι αντικείμενο ή εργαλείο;

ΚΟΙΝΟ: Να ρωτήσω, αυτό δεν εξαρτάται από τις φυσικές – ηθικές αρχές και από την εκλογή που ... του ποιος είσαι; Δηλαδή για να δουλέψω εγώ τι είναι ο Ελληνισμός, θα το κρίνω με βάση τι θεωρώ εγώ ως αξίες δικές μου και ως αρχές δικές μου, γι' αυτό αν ο Ελληνισμός είναι δώρο για μένα για κάποιον άλλο μπορεί να μην είναι, γιατί δεν έχει τις ίδιες αξίες με μένα.

Νίκος Λυγερός: Αλλά πρέπει να παραδεχθείς ότι ο Ελληνισμός υπάρχει πριν τη γέννησή σου, εντάξει; Άρα αναγκαστικά θα πρέπει να μου πεις τι είναι Ελληνισμός πριν γεννηθείς, το δέχομαι ότι εφόσον έχεις γεννηθεί είσαι συνειδητοποιημένο άτομο, για σένα σημαίνει κάτι, θα πρέπει όμως να αποδεχθείς και κάτι λίγο πιο σκληρό, ότι θα συνεχίζει να υπάρχει και μετά από σένα. Άρα εμένα δεν με πειράζει να έχεις 3 ορισμούς για τον Ελληνισμό. Τώρα φαντάζομαι το κάνουμε όλοι μας. Σε κάποια φάση άμα κοιτάξουμε το διαχρονικό στοιχείο η έννοια που είχε για σένα όσο ζούσες, είναι όσο ζούσες. Άρα αυτό που ονομάζεις εσύ πρόβλημα επιλογής, είναι δικό σου πρόβλημα και όχι του Ελληνισμού.

ΚΟΙΝΟ: Πολλές φορές όμως συσσωρευμένες επιλογές ανθρώπων έχουν καθορίσει την πορεία απ' αυτό που ονομάζουμε «Ελληνισμός».

Νίκος Λυγερός: Σωστά, σωστά, απλώς πρέπει να είμαστε πιο προσεκτικοί. Η συσσώρευση αυτή γίνεται με ένα τρόπο. Δεν είναι απλώς συσσώρευση γνώσεων. Υπάρχει επιλογή, υπάρχει στρατηγική, υπάρχει ένα πλαίσιο που είναι λίγο πιο πολύπλοκο, θα μπορούσαμε να πούμε και μια συλλογική μνήμη και θα μπορούσαμε να το πούμε για όλα τα πράγματα. Αυτό όμως που πρέπει να αποδεχθούμε όλοι μας, όποια κι αν είναι η άποψή μας για τον Ελληνισμό, είναι δύσκολο να μην πούμε ότι δεν είναι διαχρονικό στοιχείο. Εγώ το παίρνω ανάποδα. Ας συμφωνήσουμε με αυτά που συμφωνούμε και μετά θα δείτε ότι θα συμφωνήσουμε και με αυτά που διαφωνούμε. Εφόσον μετά συμφωνήσουμε με αυτά που διαφωνούμε, θα τα αποβάλλουμε και μετά θα ξαναέρθουμε στα θεμέλια. Άρα, ένα ουσιαστικό στοιχείο στον Ελληνισμό, είναι το διαχρονικό. Εφόσον είναι διαχρονικό και δεν είναι κυρίαρχο, σημαίνει ότι δίνει περισσότερο αξία στον Χρόνο παρά στο χώρο. Δίνω ένα παράδειγμα. Προσέξτε δεν κάνω αντιπαραθέσεις, μην τα πάρετε με παράξενο τρόπο, είναι απλώς θέμα ορισμού. Άμα μιλήσουμε για τον αμερικανισμό, ο οποίος υπάρχει

αν θέλετε, είναι πολύ δύσκολο να το βάζετε ως υπαρκτό, πριν το 1776. Αυτό δεν είναι ούτε δικό σας πρόβλημα ούτε δικό μου. Δεν είχε γίνει επανάσταση πριν, τι να κάνουμε. Το να πούμε ότι έχει ένα διαχρονικό στοιχείο, είναι αν θέλετε ελάχιστο το πάχος μέσα στον Χρόνο, για να πούμε ότι τώρα είμαστε σίγουροι ότι δε θα καταρρεύσει. Το πιο σημαντικό σε μια μορφή τέτοιου τύπου, είναι τι γίνεται όταν αυτοί που το χρησιμοποιούσαν ως εργαλείο δεν υπάρχουν πια. Παράδειγμα, τα αρχαία Ελληνικά τώρα, δε θεωρούνται ότι είναι μια γλώσσα –πώς να το πω τώρα χωρίς παρεξήγηση- ζωντανή, δεν μιλάμε μεταξύ μας τα αρχαία, αλλά όμως όλοι ξέρουν τι είναι τα αρχαία. Δηλαδή οι άνθρωποι για τους οποίους ήταν κάτι το ζωντανό δεν υπάρχουν πια, αλλά τα αρχαία συνεχίζουν να υπάρχουν. Εδώ αυτό δίνει την έννοια της υπέρβασης. Το αντικείμενο έχει ξεπεράσει το υποκείμενο –που είναι το δικό σου θέμα (σ.σ. δείχνει προς το κοινό). Άρα για μένα αυτή η αλλαγή φάσης, όταν το αντικείμενο ξεπερνάει το υποκείμενο, το οποίο το είχε κατασκευάσει για χρηστικό λόγο, εφόσον το ξεπερνάει, κανονικά είναι άχρηστο. Δηλαδή φτιάχνω εγώ ένα κατσαβίδι, για να έχω ένα κατσαβίδι, μετά πεθαίνω, το κατσαβίδι μένει, δε μπορεί να είναι χρήσιμο για μένα. Τώρα το ενδιαφέρον είναι αν ξαφνικά αποκτά χρήση για κάποιον άλλον ο οποίος όμως δεν το είχα κατασκευάσει. Εδώ είναι το πρόβλημα με τον Ελληνισμό, εμείς εδώ θα μπορούσαμε να συμφωνήσουμε, επειδή είναι σήμερα εδώ και ο Βάσσο που έχει ένα στοιχείο βαρύ του Ελληνισμού, σήμερα θα μπορούσαμε να αποφασίσουμε τι είναι ο Ελληνισμός ή τι ονομάζουμε Ελληνισμό. Θα δείτε ότι το πιο πιθανό είναι να τσακωθούμε και να μη συμφωνήσουμε, ενώ αν σήμερα πούμε ότι θα θυμηθούμε τι σημαίνει Ελληνισμός, το πιο πιθανό είναι να τα βρούμε που σημαίνει ότι συνειδητοποιούμε ότι παρόλο που έχουμε ελεύθερη βούληση να κάνουμε κάτι καινούριο, νιώθουμε ότι κάτι υπάρχει πριν από εμάς. Αυτό. Τώρα το θέμα που μπορεί να σας απασχολεί και εδώ, εννοώ και στο νησί, είναι κατά πόσο είναι σίγουρο ότι ο Ελληνισμός θα συνεχίσει να υπάρχει; Γιατί βλέπουμε και εκφυλισμό, Βάσσο νομίζω ότι βλέπουμε και ραγιαδισμό, δε θα πούμε άλλες λέξεις αλλά τέλος πάντων, βλέπουμε αν θέλετε και φθορές. Θα μπορούσαμε να πούμε στο τέλος αν θα μπορούσε να υπάρξει κάτι. Δίνω ένα παράδειγμα. Παίρνετε μια ασπίδα η οποία είναι σιδερένια. Την βλέπετε είναι σκληρή. Αρχίζει μετά να οξειδώνεται, έχει μια φθορά. Μετά σιγά σιγά έχει αυτή τη σκουριά, στο τέλος έχει μόνο σκουριά. Είναι πολύ δύσκολο να αναγνωρίσετε την ασπίδα. Θα έχετε μόνο σκόνη. Είναι σίγουρο ότι αυτή η σκόνη προέρχεται από αυτήν την ασπίδα. Αλλά όταν κάποιος δεν έχει δει ποτέ την ασπίδα και δει μόνο την σκόνη, για να κάνει την αναγωγή και να σκεφτεί ότι αυτό πριν ήταν ασπίδα, είναι ένα ολόκληρο θέμα. Που αυτό αφορά μάλιστα και την αρχαιολογία. Λέω λοιπόν ότι όταν αποφασίσουμε ότι το αντικείμενο εφόσον κάνει μια υπέρβαση λόγω της συλλογικής μνήμης και τα καταφέρνει και ξεπερνάει το υποκείμενο, τότε έχουμε τις αρχές ενός στοιχείου που έχει τα απαραίτητα κριτήρια για να γίνει διαχρονικό.

Εφόσον το έχει αυτό, το ερώτημά μας είναι αν ένα εργαλείο είναι θετικό ή αρνητικό και για να το πούμε πιο απλά, αν μπορούμε να το εντάξουμε στο χώρο της αξιολογίας, δηλαδή στο χώρο της θεωρίας των αξιών στη φιλοσοφία. Ή να το πω πιο απλά, όπως έλεγε η κοπέλα, αν το εργαλείο είναι ηθικό. Θυμάστε ότι κλασσικά λέμε ένα εργαλείο δε μπορεί να είναι ηθικό εφόσον είναι εργαλείο. Ξεχνάμε μερικές φορές ότι υπάρχουν και άνθρωποι που είναι εργαλεία άλλων ανθρώπων, αλλά ας το αφήσουμε, ας πούμε ότι είναι μόνο για τα αντικείμενα. Το ηθικό στοιχείο για να δείτε τι εννοώ, ας πούμε είναι πολύ δύσκολο για κάποιον να πει ότι ως έννοια το βιβλίο έχει μια αρνητική αξία. Υπάρχουν βιβλία που είναι κακογραμμένα, υπάρχουν κακά βιβλία, υπάρχουν βιβλία προπαγάνδας, αυτό το ξέρουμε όλοι, εντάξει; Αλλά δε μπορούμε να πούμε ότι οποιοδήποτε βιβλίο είναι καλό. Συμφωνούμε όλο έτσι δεν

είναι; Άρα λέω δεν ασχολούμαι με κάποιο βιβλίο, ασχολούμαι με ΤΟ βιβλίο. Σας υπενθυμίζω ότι βιβλίο, Βίβλος, είναι ετυμολογικά το ίδιο. Ωραία; Λέω λοιπόν, η άποψή μας, η γνώμη μας για το βιβλίο είναι θετική ή αρνητική; Θετική.

ΚΟΙΝΟ: Είναι θετική για την έννοια του βιβλίου.

Νίκος Λυγερός: Ναι, μπράβο, ναι.

ΚΟΙΝΟ: Θα πρέπει να υπάρξει σύγκληση με άλλα βιβλία;

Νίκος Λυγερός: Όχι, το είπε πολύ σωστά η κοπέλα εδώ, δε μιλάω για σύγκριση μεταξύ άλλων βιβλίων, μιλάω για την έννοια του βιβλίου.

ΚΟΙΝΟ: Πλατωνικά μιλώντας, η οντότητα,

Νίκος Λυγερός: Ναι, η ιδέα του βιβλίου, δηλαδή όταν μιλάμε για βιβλίο, όλοι καταλαβαίνουμε για ποιο πράγμα μιλάμε, εντάξει; Δεν έχουμε ανάγκη να το συγκρίνουμε. Ένα άλλο παράδειγμα πιο απλό. Ας πούμε λέω τη λέξη «καρέκλα». Είναι αυτή που χρησιμοποιούμε εύκολα. Άμα σας πω, φανταστείτε μια καρέκλα, μπορείτε να φανταστείτε βέβαια αυτή επειδή θα σας τη δείξω, αλλά αυτή είναι η συγκεκριμένη καρέκλα, αλλά αυτό που δεν πρέπει να φανταστείτε είναι μια καρέκλα με χερούλια, γιατί αυτό λέγεται πολυθρόνα. Εντάξει; Για όλες τις άλλες καρέκλες, μπορεί να είναι ψάθινη, ξύλινη, σιδερένια, δεν έχει σημασία, άρα εδώ μιλάω για την έννοια της καρέκλας. Είναι μερικά αντικείμενα που θέλουμε δε θέλουμε είναι αμφισβητούμενα, δηλαδή έχουν χρήσεις που είναι λίγο παράξενες. Είναι μερικά αντικείμενα που εξαρχής έχουν ένα αρνητικό ύφος, θα έλεγα, π.χ. θα σας δώσω ένα παράδειγμα, το όπλο. Εντάξει; Προσέξτε τώρα. Το όπλο δεν είναι το ίδιο με την ασπίδα.

ΚΟΙΝΟ: Η ασπίδα είναι αρνητική.

Νίκος Λυγερός: Μπράβο, έχει αυτό το αρνητικό στοιχείο. Βέβαια μπορείς να πάρεις μια ασπίδα και να καρφώσεις κάποιον με την ασπίδα. Αλλά αυτός δεν είναι εξαρχής ο ρόλος. Υπάρχουν διαφορετικά κάθε φορά. Βλέπουμε εντελώς διαφορετικά το σπαθί με την ασπίδα. Ενώ θα μπορούσατε να πείτε είναι τα δύο στοιχεία του οπλίτη. Το ξαναλέω αυτό για το βιβλίο και επανέρχομαι σιγά σιγά και στην έννοια του Ελληνισμού. Κάτι που μπορείτε να δείτε, όχι τώρα ως Έλληνες, αλλά και ως ξένοι, όταν οι ξένοι μιλάνε για Ελληνισμό, βλέπουν ένα θετικό στοιχείο, όπως εμείς μιλάμε για το βιβλίο, γιατί αν μιλήσουμε για τον Ελληνισμό, πως το βλέπει ο Έλληνας θα μου πείτε είναι κάτι προσωπικό.

ΚΟΙΝΟ: Μπορεί να είναι θετικό στοιχείο, αλλά αν τον θεωρήσουμε σαν οντότητα, γιατί κάποτε ήταν οντότητα, μπορούσε να υπάρξει και από μόνος του, σαν κάτι ολοκληρωμένο και θετικό, μπορεί μια οντότητα να μην έχει συνέχεια, γιατί βλέπουμε σήμερα έτσι όπως βλέπουμε, η εξέλιξη του Ελληνισμού, είναι καθαρά αρνητική, άρα πρέπει να δούμε τον Ελληνισμό πριν το 1900 που όντως ήταν οντότητα. Μετά το 1900..

Νίκος Λυγερός: Θα σας πω κάτι που μπορεί να σας στεναχωρήσει.. Στην πραγματικότητα όταν οι ξένοι μιλάνε για Ελληνισμό δεν μιλάνε για τώρα. Δεν είναι το θέμα με το 1900. Γι' αυτούς, δηλαδή άμα είναι κάποιοι που δεν το ξέρουν καθόλου, θεωρούν ότι Ελληνισμός ταυτίζεται με τον αρχαίο, άρα αυτό είναι ένα άλλο θέμα.

ΚΟΙΝΟ: Απλά, σαν Έλληνες που γνωρίζουμε ποιος είναι ο ελληνισμός..

Νίκος Λυγερός: Όχι, όχι, εσείς δεν είστε σαν Έλληνας, εσείς είστε ως Έλληνας, είναι διαφορετικό. Γι' αυτό σας λέω, μερικές φορές για να αξιολογήσουμε πραγματικά το θέμα της αξιολογίας και όχι της αξιολόγησης το τι είμαστε, είναι καλό να δούμε πως μας βλέπουν. Αυτό δε σημαίνει ότι αναγκαστικά είναι το καλό, αλλά μας δίνει ένα στίγμα. Ξέρεις κανένα πολιτισμό που να θεωρεί ότι ο Ελληνισμός ως έννοια είναι αρνητικός; Βλέπετε; Ενώ αν σας πω άλλες λέξεις τύπου –ισμός, θα βρείτε αρκετά πράγματα αρνητικά. Άρα η ιδέα είναι, αν πραγματικά αυτό, το νιώθουν και οι ξένοι κι όχι μόνο οι Έλληνες, έχουμε ένα θέμα. Ένα θέμα με την θετική έννοια. Είναι ότι μάλλον είναι μια έννοια και ένα στοιχείο, το οποίο το βλέπει θετικά η Ανθρωπότητα. Τώρα μπαίνουμε σε ένα κριτήριο που συνδυάζονται οι δύο απόψεις σας, εσύ μου μίλησες για το υποκειμενικό, εσύ μου μίλησες για συσσωρευμένη υποκειμενικότητα. Τώρα την Ανθρωπότητα, την έχετε στο μυαλό σας ως το σύνολο των ανθρώπων που ζουν ή το σύνολο των ανθρώπων μιας εποχής ή μια εκφυλισμένη έννοια επειδή έχουμε συνεχώς πολέμους; Θα δείτε ότι η Ανθρωπότητα είναι μια μορφή πολλαπλότητας, δεν είναι τόσο απλό το θέμα, πάντως πάνω σε αυτό μπορούμε να πούμε ότι διαχρονικά, στη συνέχεια του Χρόνου, η Ανθρωπότητα βλέπει ότι ο Ελληνισμός είναι ένα θετικό στοιχείο. Για να έχουμε ένα αποδεικτικό στοιχείο αν θέλετε, είναι ότι ο Ελληνισμός είναι αυτός που θα παράγει τον Ουμανισμό ή τον Ανθρωπισμό για να χρησιμοποιήσουμε μια έννοια πιο ελληνική, είναι ακριβώς το ίδιο, θα υπάρξει πρώτα ως Ουμανισμός.

Ο Ουμανισμός είναι Αναγέννηση. Είναι τεράστιο θέμα αυτό και δε δίνουμε καθόλου σημασία ως Έλληνες. Η Αναγέννηση, όλοι συμφωνούμε, ότι είναι κάτι το πολύ σημαντικό, και λέω εφόσον είναι Αναγέννηση, είναι αναγέννηση από ποια γέννηση; Καταλαβαίνετε; Και γιατί ξεχνάμε ότι γεννήθηκε κάτι και κοιτάζουμε μόνο ότι αναγεννήθηκε;

ΚΟΙΝΟ: Αυτός όμως είναι ο δυτικός τρόπος σκέψης, αν θεωρήσουμε από την πλευρά τους..

Νίκος Λυγερός: Ναι εγώ σας μιλάω για τους ξένους τώρα!

ΚΟΙΝΟ: Αν το έβλεπα σαν ανατολίτης, ως ισλαμιστής δε θα έβλεπα καθόλου τα πράγματα έτσι.

Νίκος Λυγερός: Ως ισλαμιστής θα είχες ένα πρόβλημα διαχρονικότητας, γιατί ισλαμιστής το βλέπεις πρόσφατα, γιατί νομίζω κάνεις ένα λάθος στρατηγικό και ξεχνάς ότι οι Άραβες έχουν αντιγράψει χιλιάδες κείμενα αρχαία και έχουν μεταφράσει χιλιάδες αρχαία κείμενα. Απλώς στους Άραβες μέσω του Βυζαντίου δεν το βλέπουν σαν Αναγέννηση το βλέπουν σαν συνέχεια, όπως εμάς. Και απλώς λένε οι διανοούμενοι Έλληνες έκαναν αυτό. Δηλαδή να το πάρουμε ανάποδα τώρα, δηλαδή κάπως όπως εμείς κάναμε με τους Αιγύπτιους, με τους αρχαίους Αιγύπτιους. Όταν οι Έλληνες πήγαιναν στην Αλεξάνδρεια για να μελετήσουν στη βιβλιοθήκη διάφορα και να καταλάβουν πώς λειτουργεί γιατί δεν πρέπει να έχετε βέβαια τον ελλαδισμό ως πιλότο της έννοιας του Ελληνισμού, εντάξει; Κάναμε έτσι, άρα όταν λες εσύ το ανατολίτικο, έχει ενδιαφέρον γιατί πολύ συχνά μιλάμε για το ανατολίτικο ενώ οι Άραβες είναι από κάτω. Άρα θα έπρεπε να λες του Νότιους, δηλαδή στην παραγωγή της συνέχειας του έργου του Ελληνισμού, συνέβαλαν περισσότερο οι Άραβες που ήταν από κάτω παρά αυτό που εσύ ονομάζεις οι Ανατολίτες. Και εδώ έχεις ένα άλλο θέμα, είναι αν οι Άραβες, οι Μουσουλμάνοι είναι όλοι το ίδιο, είναι ένα πρόβλημα

αυτό και μήπως στην πραγματικότητα μιλάς περισσότερο για το τουρκικό στοιχείο παρά για το αραβικό; Που αυτό θα πρέπει να το διευκρινήσεις σε κάποια φάση, γιατί άμα το βάζεις έτσι πακέτο, θα μπορούσαμε να πούμε όταν το κοιτάζουμε επί του πρακτέου ότι γενικότερα με Σελτζούκους, με Οθωμανούς, Νεότουρκους, Τούρκους, θα μπορούσαμε να πούμε ότι θεωρούν ότι είναι κάτι που προτιμούν να το καταστρέψουν. Εκκλησίες, ναούς, κλπ. Από την πλευρά του αραβικού όταν λες τον Αντικείνα, όταν μελετήσεις μερικούς διανοούμενους Άραβες, ή Πέρσες, τα κείμενα τα ελληνικά τα βλέπουν όπως εσύ ονόμαζες, δυτικό τρόπο. Δηλαδή είναι πολύ δύσκολο για τον άλλον να θεωρήσει το κείμενο του Αρχιμήδη δεν έχει καμία αξία αν μπορεί να το διαβάσει. Αν δεν μπορεί να το διαβάσει είναι απλώς ένα κωλόχαρτο. Σ' αυτό συμφωνούμε. Άρα όταν το διαβάζει και βλέπει τι λέει ο άνθρωπος, ο Αρχιμήδης, ο Αριστοτέλης κλπ, είναι πολύ δύσκολο, πρώτον να μην το σχολιάσεις, δεύτερον να μην το καταγράψεις για να μην χαθεί κι εδώ έχει μεγάλο ενδιαφέρον, γιατί να καταγράφουν αρκετοί πολιτισμοί τα στοιχεία του Ελληνισμού, αν θεωρούν ότι δεν είναι άξιος. Γι' αυτό είναι πολύ επικίνδυνο και έχει σχέση με τη συζήτηση που είχαμε προηγουμένως τον δυτικό τρόπο, το δυτικό - ανατολή, θα πρέπει να αναρωτηθείς τουλάχιστον μια φορά ως Έλληνας γιατί να μιλάνε πολλοί για Νότο και Βορρά. Γιατί αυτό που μας καθορίζει εμάς ως Έλληνες είναι η σχέση μας με τη Μεσόγειο. Τεράστια σημασία η σχέση μας με τη Μεσόγειο. Δηλαδή πρώτα απ' όλα πώς την ονομάζουμε; Μεσόγειο. Οι Ρωμαίοι δεν την ονομάζανε Μεσόγειο. Λένε η θάλασσά μας. Mare Nostrum. Είναι τελείως διαφορετικό γιατί στην πραγματικότητα μπαίνουν στη διαδικασία ότι εγώ έχω πάρει όλο το γύρω γύρω γύρω, είναι δικό μου. Και μπαίνει ξαφνικά το κτητικό. Το κτητικό έχει ενδιαφέρον γιατί αναδεικνύει μια εγωιστική σχέση. Λέμε για παράδειγμα ποτέ εμείς Ελληνική Θάλασσα; θα μπορούσαμε να πούμε όμως εντάξει, έχουμε άλλα ονόματα. Το άλλο που θέλω να πω για τη Μεσόγειο -που είναι πολύ καθοριστική- είναι ότι άμα κοιτάξετε όλη τη Μεσόγειο, κοιτάξετε πως λειτουργεί, έχουμε ξηρά από πάνω, ξηρά από κάτω. Η ξηρά από κάτω είναι σχεδόν παράλληλη κι έχει μια άλλη Μεσόγειο, η οποία είναι από άμμο, Σαχάρα. Σ' αυτή τη μικρή λωρίδα που έχετε το πάνω μέρος της Αφρικής και το σχεδόν κάτω, έχει ενδιαφέρον γιατί ένας Γάλλος διανοούμενος έλεγε ότι ο Αιγυπτιακός πολιτισμός είναι η εφεύρεση του Νείλου. Δηλαδή θεωρεί ότι είναι τόσο σημαντικός ο Νείλος ως ποταμός που επέτρεψε να αναδειχθεί, έχουμε αν θέλετε το ανάλογο στη Βαβυλωνία με τον Τίγρη και τον Ευφράτη. Εμείς δεν έχουμε το καθοριστικό στοιχείο, υγρό, εκτός απ' τη θάλασσα.

Τώρα όσον αφορά τη θάλασσα, βλέπουμε ότι η Ελλάδα ας πούμε, θα μπορούσε να υπάρξει Ελληνισμός χωρίς θάλασσα; Α, βλέπετε; Αυτό μόνο και μόνο που θα το πω, θα μου πείτε πού το σκέφτηκε; Είναι σαν να... δηλαδή θα μπορούσε να υπάρξει άνθρωπος χωρίς κεφάλι; Ε, αποκεφαλισμένος. Δηλαδή θεωρούμε ότι είναι τόσο βαθιά μέσα και το βλέπουμε εδώ με το θέμα της ναυτιλίας, δηλαδή μπορείτε να φανταστείτε. Θα σας πω ένα παράδειγμα, πιο απλό. Είσαστε σε ένα τοπίο τώρα και είσαστε λίγο έξω από την πόλη και κοιτάξετε ένα τοπίο. Είναι πολύ σπάνιο να κοιτάξετε ένα τοπίο χωρίς ηλεκτρικό ρεύμα. Αυτό το πράγμα με αυτό... είναι πολύ δύσκολο να το αποβάλεις. Όταν βρίσκεστε τώρα, επειδή είμαστε αυτής της εποχής άμα πάτε σε έναν χώρο που δε βλέπετε καθόλου αυτό, λέτε τι...; έχετε την εντύπωση ότι κάτι δεν πάει καλά. Είναι Αρμενία, βλέπετε μία λωρίδα έτσι και τίποτα και τίποτα (σ.σ. δείχνοντας δεξιά και αριστερά). Γιατί ξέχασαν να βάλουν ηλεκτρικό ρεύμα, δε μπορεί! Πώς λέγαμε ας πούμε για το Άγιο Όρος. Λέω λοιπόν με λίγα στοιχεία έχουν προστεθεί στον Ελληνισμό και γι' αυτό είναι αυτό το στοιχείο το υγρό. Έχει ενδιαφέρον το υγρό στοιχείο. Όλοι σας συμφωνείτε ότι το υγρό στοιχείο για την ανάδειξη του Αιγυπτιακού πολιτισμού είναι πάρα πολύ σημαντικό. Τώρα ρωτάω,

είναι πολύ σημαντικό όσον αφορά το Νείλο ή όσον αφορά τη θάλασσα; Και τώρα θα δείτε ότι αφορά αποκλειστικά τον Νείλο και όχι τη θάλασσα. Και να θυμάστε ότι τους Μινωίτες οι Αιγύπτιοι τους ονόμαζαν "ο Λαός της Θάλασσας". Και προσέξτε πώς πάει, είναι αυτοί ότι αυτοί μας έβλεπαν με καράβια ενώ εμείς τους βλέπαμε στη γη. Τώρα λοιπόν μπαίνει μια άλλη διαδικασία ότι αυτό που είναι ως καθοριστικό στοιχείο είναι η θάλασσα, η θάλασσα έχει μια δυναμική, θέλετε δε θέλετε που δεν έχει στεριά γιατί είναι στατική και σχετίζεται τώρα με το θέμα της νοημοσύνης. Όταν είσαι μες στη θάλασσα με το καραβάκι σου, άμα είσαι κόπανος, μετά από λίγο είσαι νεκρός. Όταν είσαι πάνω στη γη και κόπανος να είσαι, θα δυσκολευτείς να πεθάνεις. Καταλάβατε; Άρα τι γίνεται; Ναι, ακόμα και οι πλούσιοι έχουν το πρόβλημα, θα πρέπει να φέρουνε ένα φτωχό να οδηγήει το καράβι, κατάλαβες; Δε μπορούν να πάνε έτσι μόνοι τους. Για να παν βόλτα μόνοι τους με το αυτοκίνητο ή με τα πόδια είναι μια χαρά. Άρα το καράβι, δεν έχω βάλει ακόμα τη νύχτα. Εδώ μπαίνουμε λοιπόν, προσέξτε τώρα, ένα υγρό στοιχείο το οποίο κινείται συνεχώς, το οποίο δεν το ελέγχει τόσο η φυσική δύναμη, που σημαίνει όταν μπαίνεις στη βαρκούλα σου αποδέχεσαι εδώ (σ.σ. δείχνει το μέτωπο), είμαι αδύναμος. Δηλαδή ο καλός ο καπετάνιος είναι αυτός που ξέρει ότι αυτός που νικάει είναι η θάλασσα. Ο βλάκας, λέει ότι θα κάμω αυτό που θέλω, και μετά τον βλέπετε πιο βαθιά. Η ιδέα, λοιπόν, είναι ότι δεν προσπαθείτε να κατακτήσετε τη θάλασσα, γιατί αυτό δεν γίνεται Προσπαθείτε λοιπό να διαχειριστείτε. Αυτή η διαχείριση απαιτεί νοημοσύνη. Όταν επιπλέον είναι βράδυ απαιτεί αστρονομία, γιατί θα πείτε, τι; Ότι κοιτάζω την ακτή; Άρα επισημαίνω ότι όταν μιλώ για ναυτιλία δεν μιλάω ότι βλέπω την ακτή και κινούμαι σαν τις κότες, μιλάω για αληθινή ναυτιλία, δηλαδή στο πέλαγος. Στο πέλαγος θέλει να πει ότι σε κάποια φάση λόγω του φαινομένου του ορίζοντα βρίσκεσαι σε νερό παντού και εσύ είσαι το μόνο κομμάτι ξηράς, δηλαδή το σκάφος σου. Εδώ λοιπόν μπαίνουμε σε μια διαδικασία που πρέπει γρήγορα να μάθουμε θέματα φυσικής, που έχουν σχέση με τη ναυτιλία δηλ. το υγρό, ο άνεμος, οι αποστάσεις, και μετά στοιχεία αστρονομίας γιατί μπερδεύεσαι και δεν ξέρεις που είσαι. Θα σας το πω αλλιώς για να σας πείσω. Αν σας πω ότι η γεωμετρία γεννήθηκε ως έννοια στην Αίγυπτο θα μου πείτε όχι γιατί αυτό είναι ελληνικό αλλά στην πραγματικότητα η λέξη Γεωμετρία, το λέει η ίδια η λέξη, είναι μετράω τη γη. Και γιατί γεννήθηκε στην Αίγυπτο; Για έναν πολύ απλό λόγο, διότι ο Νείλος συνεχώς ξεχειλίζει και αυτά που ήταν τα χωράφια μετά δεν μπορούσαν να πουν πού ήταν τι. Άρα για μας είναι πολύ απλό, βάζει απλά ένα δέντρο, όπως κάνουμε για το κτηματολόγιο το ελληνικό, αυτό είναι του παππού μου κτλ, βάζεις αυτό και λες ως εδώ. Όταν όμως ο Νείλος συνεχώς ξεχειλίζει και εκεί που είναι η πιο πλούσια γη ξαφνικά εξαφανίζονται οποιαδήποτε όρια, ξαφνικά τι έρχονται; Έρχονται οι σκρίβοι που είναι ειδικοί στην γεωμετρία για να μετρήσουν τη γη. Άρα, εδώ είναι το παράδοξο, ότι η Γεωμετρία που είναι ένα στατικό αντικείμενο γεννήθηκε από μια δυναμική του υγρού. Η οποία παρενοχλεί συνεχώς το στατικό στοιχείο και κατά συνέπεια πρέπει να βρούμε ένα σύστημα αναφοράς. Το σύστημα αναφοράς λοιπόν που βρήκαν ήταν σιγά σιγά η Γεωμετρία. Το σύστημα αναφοράς που έχετε στη θάλασσα είναι η Αστρονομία. Τα αστέρια δεν μετακινούνται όπως να 'ναι. Και άμα κοιτάξετε και στη συνέχεια, έχει ενδιαφέρον πάλι, τα ονόματα των αστεριών θα δείτε ότι έχουν ελληνικά ονόματα και στη συνέχεια αραβικά και περσικά. Άρα η μεγάλη διαφορά όσον αφορά στην Αίγυπτο είναι ότι η Αίγυπτος θα μείνει εκεί που είναι. Δηλαδή θα κάνει λίγες (κοντινές) εξόδους, ακόμα και αν είναι μια μικρή μορφή επεκτατισμού. Το πρώτο ερώτημα όσον αφορά στον Ελληνισμό είναι αν είναι μια μορφή επεκτατισμού. Θα μου πείτε, εδώ συνήθως είναι το σύνδρομο αυτών που βλέπουν εκπομπές του 1821 ότι ο Μέγας Αλέξανδρος κτλ κτλ. Ξεχνούν ότι ο Μέγας Αλέξανδρος κάνει αντεπίθεση και όχι επίθεση. Το ξεχνούν έντεχνα, ύπουλα κτλ. Άρα η ιδέα είναι ότι ο Ελληνισμός μεταφέρει, το καράβι θα είναι το αντικείμενο, και εδώ

έχετε ένα ωραίο αντικείμενο που εδώ είναι το εργαλείο. Δηλαδή ένα καράβι που είναι στο λιμάνι και δε φεύγει ποτέ στη θάλασσα αυτό δε λέγεται καράβι, λέγεται λιμάνι. Κάτι που δεν μετακινείται, βάζεις όμως υγρό για να δημιουργήσεις μια σχέση, και εδώ μας ενδιαφέρει κάτι άλλο. Είναι ότι ο Ελληνισμός θα παράγει σχέσεις. Τεράστιας σημασίας αυτό το θέμα. Διότι λόγω έλλειψης Γεωμετρίας, λόγω κυριαρχίας της θάλασσας, οι επαφές γίνονται με γέφυρες, οι γέφυρες είναι το καράβι. Θυμάστε, στην Νορβηγία υπάρχει μια γέφυρα που πηγαίνει από το ένα νησί στο άλλο, επειδή οι αποστάσεις είναι σχετικά μικρές. Σε εμάς είναι όλα σχετικά κοντά και όλα σχετικά μακριά. Η ισορροπία μεταξύ των δύο παράγει το καράβι. Όταν λοιπόν έχετε το καράβι σημασία μετά έχει το λιμάνι. Άρα τώρα θα δείτε ότι πολύ συχνά ότι ο Ελληνισμός συνδυάζεται με το λιμάνι. Δηλαδή να το κάνουμε απλό; Κάντε την εξής ερώτηση στον εαυτό σας, φανταστείτε μια πόλη που όταν την βλέπετε σας λέει ότι είναι Ελληνισμός. Είναι πολύ δύσκολο να μην βάλετε θαλάσσιο πλαίσιο. Δεν λέω αναγκαστικά τουριστικά νησιά όπως είναι εδώ στην Κύπρο, δεν λέω αυτό.. Λέω απλώς ότι κάποια στιγμή θα πείτε, το λιμάνι που είναι; Το λιμάνι, ένας χώρος με στόχο υγρό. Το λιμάνι είναι ένας συνδετικός κρίκος. Όταν έχουμε λοιπόν το θέμα του λιμανιού, έχει ενδιαφέρον το λιμάνι γιατί βασίζεται σε μια άλλη ιδέα ότι το λιμάνι αν θυμάστε πρέπει να έχει ένα προστατευτικό σύστημα. Γιατί δεν μπορείς να έχεις λιμάνι απευθείας στη θάλασσα, πρέπει να υπάρχει ένας χώρος ο οποίος είναι φιλόξενος. Και εδώ μπαίνουμε σιγά σιγά στην έννοια του Ελληνισμού ότι αν θέλω να έχω ένα λιμάνι για να έρχεται και εσύ θες το ίδιο πρέπει οι δυο μας να είμαστε φιλόξενοι μεταξύ μας, αλλιώς δεν μετακινούνται τα καράβια. Το ξέρετε ακόμα και τώρα ότι για λόγους τουρισμού έχουμε τροποποιήσεις λιμανιών γιατί τα καράβια δεν μπορούν να μπουν. Μην περιμένεις να έχεις τουρισμό αν δεν μπαίνει το καράβι, να μείνει πού; Αυτή λοιπόν η έννοια της φιλοξενίας, και πάλι έχει ενδιαφέρον μια τροποποίηση που θα γίνει, είναι ότι εμείς έχουμε και τη λέξη φιλοξενία και ξενοφοβία και αυτό που βγήκε στο εξωτερικό είναι η ξενοφοβία. Η φιλοξενία είναι πολύ σπάνια λέξη ως χρήση είναι καθαρά με το ελληνικό στοιχείο ενώ για τη ξενοφοβία ξέρουμε ότι υπάρχουν άλλες γλώσσες που χρησιμοποιούν την ελληνική λέξη ξενοφοβία, αυτό είναι ένα θέμα. Στην αρχαία Ελλάδα φιλόξενος σημαίνει, δεν μιλά για την ετυμολογία, αυτός που δίνει νερό και αλάτι στον ξένο. Που όταν δίνεις νερό και αλάτι, που δεν θυμίζει κανένα άλλο στοιχείο όταν τα βάζετε μαζί.. Και είναι πάλι η θάλασσα. Γιατί αυτό που ξέρουμε όλοι μας είναι ότι κανένας άνθρωπος δεν επιβιώνει χωρίς αλάτι, και βέβαια και χωρίς νερό. Δηλαδή τι κάνει ο φιλόξενος; Σου δίνει τα δύο απαραίτητα στοιχεία για την επιβίωσή σου, είναι πολύ μετά που προσθέσαμε την έννοια του ψωμιού, το πρώτο πράγμα ήταν να του δώσεις νερό και αλάτι. Άμα τώρα σκεφτείτε ότι τα δύο αυτά συστατικά είναι της θάλασσας και άμα σκεφτείτε ότι το αλάτι προέρχεται από τη θάλασσα και δίνετε το νερό που και αυτό είναι της θάλασσας. Ο Ελληνισμός που βασίζεται πάνω στην έννοια της θάλασσας δίνει στον άλλον αυτό που είναι. Τεράστια προσφορά. Για παράδειγμα είστε βιβλιοθηκάριος ή είστε εκδότης όπως ο Βάσος. Ο Βάσος έχει την τάση με τους φίλους του να κάνει μια βλακεία ελληνική, όπως είναι εκδότης να χαρίζει βιβλία. Δηλαδή είναι όπως αυτό το παραμύθι, ο άνθρωπος με το χρυσό μυαλό και μιλά για μια σχέση μεταξύ γυναίκας και ενός άντρα, του οποίου η γυναίκα του, του ζητάει χάρες και ο τρόπος του να της κάνει αυτές τις χάρες είναι να παίρνει κουταλιές από το μυαλό του. Άρα σιγά σιγά αδειάζει το μυαλό του. Άρα εδώ είναι το ίδιο, ο Βάσος που παλεύει να παράγει βιβλία όταν θα δει φίλους θυμάμαι όταν είχαμε έρθει με τους γεωλόγους, έκανε κάτι ηλίθιο, που σημαίνει έξυπνο χωρίς γνώσεις, μας έδωσε έξι βιβλία στον καθένα. Για μένα εκείνη τη στιγμή τι κάνει; Κάνει ακριβώς ότι κάνει ο Έλληνας που είναι φιλόξενος και ζει πάνω στη θάλασσα, δίνει στον άλλον αυτό που είναι. Δηλαδή τι πιο όμορφο από το να δίνεις αυτό που είσαι. Πολύ συχνά, προσέξτε

θα το πάρετε στραβά, πολύ συχνά δίνουμε αυτό που έχουμε, αυτό είναι εύκολο. Γιατί αυτό μπορείτε να το αγοράσετε, αλλά δεν μπορείτε να αγοράσετε τον εαυτό σας. Ενώ εδώ στην φιλοξενία δίνεις αυτό που είσαι. Ο Ελληνισμός λοιπόν μετατρέπεται σε μια μορφή προσφοράς. Προσφοράς όμως όχι ενός άλλου δώρου, αλλά του ίδιου. Άμα θέλετε μια ποιητική προσφορά αυτού του είδους είναι το κερί που ανάβετε. Το κερί σας προσφέρει φως λιώνοντας, δηλαδή δεν αγοράζει φως και λέει πάρε φως. Την ώρα που αυτό θυσιάζεται και πεθαίνει, σας δίνει φως. Εδώ λοιπόν έρχομαι σε ένα άλλο σιγά σιγά, γιατί όπως καταλαβαίνετε δίνω τυχαία τα παραδείγματα, ο φάρος. Ο φάρος είναι, άμα το σκεφτείτε, ένα ακίνητο αντικείμενο το ποίο είναι χρήσιμο μόνο για εκείνους που είναι σε κίνηση. Είναι ένα αντικείμενο που βρίσκεται πάνω στη ξηρά και είναι χρήσιμο για ανθρώπους που είναι πάνω στη θάλασσα. Είναι ένα αντικείμενο που δεν φωτίζει τον εαυτό του αλλά φωτίζει όλους τους άλλους. Είναι δύσκολο να μην δειτε έναν φάρο ως αλτρουιστικό στοιχείο. Και όταν βλέπετε έναν άνθρωπο που είναι στο φάρο είναι πολύ δύσκολο να πείτε ότι κάνει μια κακή δουλειά. Μπορεί ο ίδιος να είναι ρουφιάνος, κακός ότι θέλετε, αλλά η δουλειά που κάνει ξέρετε ότι σώζει ανθρώπους εξ αποστάσεως, που αυτό σημαίνει ένα άλλο νοητικό σχήμα από τον πυροσβέστη. Τον πυροσβέστη, εφόσον σε έσωσε του λες ευχαριστώ. Αυτόν που είναι στο φάρο δεν του λες ποτέ ευχαριστώ. Φανταστείτε τώρα, κάθε φορά που πήγατε βόλτα με καράβι, ελπίζω να πήγατε να πείτε ευχαριστώ σε κάθε φάρο που συνάντησε το καράβι σας γιατί αλλιώς θα ήσασταν νεκροί. Αυτό κάνετε, έτσι δεν είναι; Λέω λοιπόν ότι ο φάρος έχει νόημα στο σκοτάδι. Άλλο πρόβλημα αυτό. Ο Ελληνισμός είχε ένα τεράστιο νόημα και στον Μεσαίωνα, και γι' αυτό μιλάμε και για την Αναγέννηση μετά. Αυτό που ήταν οι Άραβες, για να μη μιλήσουμε μόνο για τους δυτικούς, ήταν ότι ήταν μια πηγή φωτός. Αλλά σου λένε εμείς για να μεταδώσουμε πρέπει να αντιγράψουμε τουλάχιστον. Όταν λοιπόν κοιτάζουμε αυτό σαν πηγή φωτός πάνω στη θάλασσα, θα δείτε ότι όλα αυτά συνδυάζονται. Δηλαδή έχετε ένα ελληνικό στοιχεί που είναι βασισμένο πάνω στη θάλασσα, προσφέρει αυτό που είναι, το προσφέρει προς τους άλλους, έχει ενδιαφέρον αυτό που γίνεται τώρα με αυτό που ακούγεται σε σχέση με αυτό που λέμε. (ακούγεται κάλεσμα ιμάμη δυνατά). Έχει ενδιαφέρον αυτό που γίνεται τώρα, αυτό που ακούμε σε σχέση με αυτό που λέμε. Ελπίζω η κάμερα να το πιάνει να δούμε το σχιζοφρενικό της υπόθεσης. Ευχαριστούμε λοιπόν τον Βάσο που μας προσφέρει αυτήν την διπλή ικανότητα στον ίδιο χώρο. Λέω πάλι λοιπόν ότι, και αυτό έχει πάλι σημασία, είναι αν μιλάς δυνατά είναι για να σε ακούσουν, αν μιλάς πολύ δυνατά είναι για να επιβληθείς. Αν μιλάς φωναχτά είναι για να κατακτήσεις. Το θέμα λοιπόν με τον Ελληνισμό είναι ότι επιπλέον λόγω θάλασσας, λόγω νύχτας, λόγω φάρου, τι χαρακτηρίζει αυτά; Η σιωπή. Και επειδή υπάρχει η σιωπή περνάμε πολύ συχνά στο στάδιο της γραφής. Για να μεταφέρεις σιωπηλά ένα μήνυμα σε άλλον, πρέπει κάπου να το έχεις γράψει για να αφήσεις ένα ίχνος. Ο Ελληνισμός λοιπόν παράγοντας αυτές τις έννοιες όπως είναι ο φάρος πάνω στη θάλασσα, θα μπορούσαμε μάλιστα να πούμε ότι ο Ελληνισμός είναι γη θάλασσας, που μπορεί να σας φαίνεται οξύμωρο, που μπορεί να είναι οξύμωρο για τους περισσότερους αλλά όλοι μας καταλαβαίνουμε ότι μιλάμε για τα νησιά. Το νησί πολύ συχνά θεωρούμε ότι είναι ξηρά. Ναι, αλλά αυτό που είναι καθοριστικό είναι ότι γύρω του έχει νερό. Αλλιώς δεν θα το λέγαμε νησί, διότι υπάρχουν και άλλες περιοχές που έχουν ξηρά. Άρα, όταν λέμε "γη θάλασσας", και δω έχει ενδιαφέρον το (όνομα) Μεσόγειος, έχει πολύ μεγάλο ενδιαφέρον, με ποια έννοια; Έχουμε μια θάλασσα την οποία δεν την ονομάζουμε θάλασσα. Την ονομάζουμε "μες στη γη". Τώρα εγώ κάνω το ανάποδο και λέω αντί να ονομάζουμε το νησί, θα λέμε ότι είναι "γη θάλασσας". Άρα άμα σκεφτείτε ότι έχουμε γαίες θάλασσες μες στη Μεσόγειο θα δείτε ότι τώρα κλειδώνει. Άρα λειτουργεί πραγματικά συμπληρωματικά. Ο Ελληνισμός δεν προσπαθεί να είναι πλήρης. Δεν είναι γιατί

ήξερε το θεώρημα του Gödel, αλλά προσπαθεί συνεχώς να πηγαίνει προς την τελειότητα. Είναι μια αναζήτηση τελειότητας. Η τελειότητα δεν είναι αναγκαστικά πληρότητα. Αυτό σημαίνει τι πρακτικά: σημαίνει ότι ο Ελληνισμός λειτουργεί ως ανοιχτή δομή. Επειδή είναι ανοιχτή δίνει την δυνατότητα να ενσωματώσει κι άλλα. Μάριε δεν είναι μια κλειστή βάση δεδομένων. Δεν θα τολμούσα να πω πως ο Ελληνισμός είναι μενού. Άρα για όσους καταλαβαίνουν όπως ο Νεοκλής και ο Μάριος, είναι κάτι που το ονομάζουμε ανοιχτή πηγή. Άρα έχει ενδιαφέρον να το πάρετε ανάποδα τώρα: αν είναι μια πηγή ανοίγματος ή αν είναι ανοιχτή πηγή, αν είναι ανοιχτή πηγή είναι αυτό που ξέρετε παραδοσιακά άρα ο καθένας μπορεί να βάλει κάτι στον κώδικα, και είναι αυτό που προσφέρει ο Ελληνισμός με την έννοια ότι υπάρχει μια κριτική στον Ελληνισμό. Με ποια έννοια; Είναι ότι βλέπετε ακόμη και με τον Αριστοτέλη την έννοια της λογικής. Δεν μιλάω μόνο για την συλλογιστική αλλά για την λογική. Δηλαδή βάζω το κείμενο, παρατηρώ το κείμενο, κοιτάζω τη δομή του, έχω να εκφράσω μια κριτική, πηγαίνω πιο πέρα γράφω ένα άλλο κείμενο. Με τον Ελληνισμό λοιπόν μπορούμε να πούμε ότι ο Ελληνισμός είναι μια προσφορά. Τώρα θα μου πείτε μια προσφορά όμως σε ποιον. Άμα μου πείτε στους ξένους αρχίζετε να το σκέφτεστε σωστά αλλά δεν είναι ακόμη το τέλειο. Με ποια έννοια: ο ξένος είναι απλώς ένας ξένος, όταν είσατε φιλόξενος με κάθε ξένο δεν είναι πια φιλοξενία μόνο. Δηλαδή, όταν αφορά κάθε οντότητα, έχετε ένα ζευγάρι, ο Μάριος και η Κούλα είναι ένα ζευγάρι, άμα ο ένας από τους δύο είναι ζευγάρι και άλλους άνδρες και ο άλλος είναι ζευγάρι και με άλλες γυναίκες, δεν είναι πια ακριβώς ζευγάρι. Άρα λέω αν είναι μια σχέση αποκλειστική υποθέτουμε η φιλοξενία, τότε όταν μεταβιβάζεται με άλλες δομές με τον ίδιο τρόπο τότε έχετε πρόβλημα γιατί δεν είναι πια αποκλειστική. Το ενδιαφέρον με τον Ελληνισμό είναι ότι είναι δώρο μη αποκλειστικό, τεράστιας σημασίας, και αυτό προέρχεται από ποια ιδιότητα; Είναι ότι δεν είναι δώρο από αυτό που έχει, αλλά από αυτό που είναι. Ενώ αν ήταν αυτό που έχει θα μπορούσε να δώσει μόνο αυτό σε αυτόν. Θα ήταν ένα αποκλειστικό δώρο. Αλλά επειδή είναι από αυτό που είναι δίνει πάντα το ίδιο. Και σας θυμίζει τη φράση του Σωκράτη όταν τον κατηγορούσαν ότι λέει πάντα τα ίδια, έλεγε ο Σωκράτης συνεχώς "δεν λέω μόνο πάντα τα ίδια, τα λέω και με τον ίδιο τρόπο". Ο Ελληνισμός είναι μια προσφορά. Μια προσφορά προς ποιον; Άρα λέμε ότι δεν μπορεί να είναι απλώς ο ξένος, είναι μια πολλαπλότητα, είναι όλοι οι ξένοι. Το θέμα είναι πως βλέπει ο Ελληνισμός τον ξένο. Τον βλέπει σαν τον άλλο. Ο άλλος είναι μια έκφραση που έχουμε για να μιλήσουμε για δύο αντικείμενα, μιλώντας για ένα. Όταν λέμε ο ένας είναι ένας, όταν λέμε ο άλλος πρέπει να υπάρχει κάπου ο ένας. Άρα λέτε μία έκφραση και μπορεί τώρα να σας ξαφνιάσει αλλά όπως είναι ο ένας και ο άλλος, ο Ελληνισμός δεν είναι ο ένας, είναι ο άλλος. Επειδή είναι ο άλλος σημαίνει ότι αποδέχεται την ύπαρξη του άλλου ένα, του ξένου. Όταν μπαίνουμε λοιπόν σε αυτό το πλαίσιο δεν λέμε πια ο ένας και ο άλλος, άμα υπάρχει διπλή αποδοχή λέμε ο άλλος και ο άλλος άλλος.

ΚΟΙΝΟ: Όπως και ο Χριστιανισμός...

Νίκος Λυγερός: Σωστά, σωστά

ΚΟΙΝΟ: Δεν μπορείς να είναι Χριστιανός αν δεν είσαι με όλους Χριστιανός, όπως λέει και ένα ρητό.

Νίκος Λυγερός: Ακριβώς, ακριβώς.

Αυτό βέβαια είναι μια σπόντα για σένα που διαβάζεις ένα βιβλίο που θα το παρατήσεις. Η ιδέα είναι ότι έχουμε ορισμένα στοιχεία που θα ταυτιστούν πάνω σε αυτή την ιδέα. Δηλαδή πρώτα κοιτάζουμε τον έναν, επειδή είναι άλλος δεν μας αρέσει. Όταν καταλαβαίνουμε εμείς είμαστε ο άλλος του άλλου καταλαβαίνουμε πως άμα αγαπάμε τον ξένο ο ξένος μας αγαπάει. Θα μου πείτε είναι λόγο συμφέροντος δεν είναι αυτό, γιατί καταλαβαίνετε ότι στα μάτια του ξένου είστε ο άλλος. Ο Ελληνισμός λοιπόν, έχει ενδιαφέρον να σκεφτείτε ποιος είναι ο ένας αν ο Ελληνισμός είναι ο άλλος. Αλλά αυτό που μπορώ να απαντήσω είναι ποιοι είναι οι άλλοι άρα ο Ελληνισμός είναι ο ένας. Και σιγά σιγά με αυτήν την έννοια ο άλλος του άλλου μπαίνουμε σε κάτι που τώρα θα ενσωματώσουμε τον Χρόνο. (Κούλα είσαι εντάξει αντέχεις; Εντάξει. Ωραία.) Τώρα πάω και σε ένα άλλο στρώμα. Άρα είμαστε ο άλλος του άλλου αλλά δεν ξεχνάμε ότι είμαστε σε διαχρονικό πλαίσιο που σημαίνει πια ότι δεν μιλάμε πια για χωρικό είμαι ο άλλος του άλλου που κάθεται από εκεί όπως η Κείρα, αλλά τώρα είμαι ο άλλος του άλλου του προηγούμενου και επειδή είμαι ο άλλος του προηγούμενου θέλει να πει ότι είμαι ο άλλος του επόμενου. Δηλαδή είμαι ο προηγούμενος του επόμενου αλλά είμαι και ο επόμενος του προηγούμενου. Τώρα η αλυσίδα γίνεται χρονική. Ο Ελληνισμός μέσα σε αυτό το πλαίσιο όταν μιλάει για τον άλλο δεν μιλάει αναγκαστικά για τον άλλο που συνυπάρχει με αυτόν μιλάει και για τον επόμενο και για τον προηγούμενο. Και εδώ ξαφνικά τεντώνεται ο Ελληνισμός και κρατάει παρελθόν και μέλλον. Δεν το ενδιαφέρει τόσο πολύ το παρόν. Τον ενδιαφέρει ότι κρατάει άρα έχετε μια αλυσίδα τεντωμένη, πάντα τεντωμένη, ή αν θέλετε το παίρνετε σαν μία γέφυρα, η οποία γέφυρα έχει μια όχθη το παρελθόν και η άλλη όχθη είναι το μέλλον. Θα μου πείτε πάνω από τι είναι η γέφυρα, είναι πολύ απλό, είναι πάνω από το παρόν γιατί κάτω σέρνεται η κοινωνία. Άρα βγαίνοντας πάνω σε αυτόν τον συνδυαστικό κρίκο έχετε ένα διαχρονικό στοιχείο. Άμα το σκεφτείτε, γιατί μιλήσατε για τον Χριστιανισμό, πώς ο Χριστός μιλάει για τους άλλους; Δεν θέλω να πω την λέξη για να μη πω ότι σας το είπα. Πώς λέει; Λέει "αγάπα..."

ΚΟΙΝΟ: Τον πλησίον.

Νίκος Λυγερός: Αλλήλους. Άμα το σκεφτείτε το "πλησίον" σε ποιο χώρο είναι; Στον κοντινό, αλλά σε χώρο αποκλειστικά ή και σε Χρόνο; Δηλαδή όταν αγαπάς τους γονείς σου, αγαπάς τα παιδιά σου είναι βέβαια στο χώρο αλλά στην πραγματικότητα αγαπάς τους προηγούμενους και τους επόμενους. Το λέω για τους γονείς για να είναι πιο εύκολο να βρείτε ένα οικογενειακό πλαίσιο. Αλλά βέβαια την ώρα που το κάνετε αυτό, άμα έχετε ας πούμε, τον παππού σας που έχει πεθάνει δεν το αγαπάτε πια επειδή έχει πεθάνει; Πάντως δεν μπορείτε να τον πείτε ότι τον αγαπάτε επειδή έχετε συμφέρον επειδή σας αγαπάει και αυτός γιατί αυτός τα πήρε όλα και έφυγε. Δεν μπορείτε να πείτε ότι είναι ανταλλαγή. Εδώ είναι λοιπόν ότι θυμάστε τον άλλον ως ο άλλος γιατί είσατε ο άλλος άλλος. Όταν χρησιμοποιήσετε το πλησίον και σε άλλες (γλώσσες), θα σας δώσω ένα παράδειγμα στα Γαλλικά: πλησίον μεταφράζεται *prochaine* άμα όμως πάρετε *prochaine* στα Γαλλικά και παίρνετε τώρα το λεξικό και δείτε τι σημαίνει *prochaine* θα δείτε ότι σημαίνει πλησίον και επόμενος.

ΚΟΙΝΟ: Ο Χριστός επροχώρησε για να εξηγήσει ποιος είναι ο πλησίον..

Νίκος Λυγερός: Ναι.

ΚΟΙΝΟ: Και είπε την παραβολή του Σαμαρείτη. Ο Σαμαρείτης ήρθε να σώσει τον Ιουδαίο..

Νίκος Λυγερός: Ναι, άρα η ιδέα ποια είναι... μια που μιλήσατε για τον Σαμαρείτη, ο Σαμαρείτης τί ήταν;

ΚΟΙΝΟ: Ήταν ο άλλος.

Νίκος Λυγερός: Ήταν ο άλλος. Αλλά τί δίνει στον έναν;

ΚΟΙΝΟ: Τον περιθάλλει, τον φροντίζει, δίνει λεφτά στον ξενοδόχο να τον ταΐσει να τον περιποιηθεί και φροντίζει ώστε όταν αναρρώσει να έχει κάπου να πάει.

Νίκος Λυγερός: Ωραία. Αυτό είναι το γενικό πλαίσιο. Υπάρχει καθόλου μια παραβολή που να αφορά άνθρωπο που δίνει το μισό χιτώνα στον άλλον;

ΚΟΙΝΟ: Δίνει από τους δύο τον έναν.

Νίκος Λυγερός: Ναι. Τι θέλω να πω, έχετε σκεφτεί γιατί δεν του δίνει όλον και δίνει μόνο τον μισό;

ΚΟΙΝΟ: Δεν θα υπάρχει σχέση άμα τον δώσει όλον.

Νίκος Λυγερός: Σωστό. Ενώ η ιδέα είναι άμα δίνω μόνο τον μισό στην πραγματικότητα είναι μοιρασιά και στην πραγματικότητα μοιρασιά οντότητας, γιατί άμα το δώσει όλο είναι αυτό που έχει και όχι αυτό που είναι, γιατί πρέπει να διατηρήσει αυτό το στοιχείο.

Λέω, λοιπόν, ότι όταν ανησυχείτε για τον Ελληνισμό και λέτε ότι ο Ελληνισμός αυτήν την περίοδο έχει υποστεί μια φθορά, και τα λοιπά, και τα λοιπά, και τα λοιπά, μιλάτε για τον ελλαδισμό. Δε μας πειράζει, δε μας πειράζει, γιατί επειδή ξέρω και το φίλο μου το Βάσο, αν πραγματικά πίστευε μόνο αυτό που είπες, θα είχε ήδη αυτοκτονήσει. Κατάλαβες; Ενώ εδώ, δυσκολεύεται, δε θα έλεγα ότι είναι χαρούμενος, δε θα έλεγα ότι το γλεντάει αυτή την περίοδο, για να μη μιλήσω για πενταετίες. Άρα θα 'λεγα ότι καλλιεργεί πολλά αγγούρια. Βάσο καλλιεργείς πολλά αγγούρια, δεν μπορείς να πεις. Εντάξει; Μάλιστα τα βάζει και στην εφημερίδα σε πρωτοσέλιδο, για όσους δεν καταλαβαίνουν. Άρα, η ιδέα ποια είναι; Είναι ότι δεν είναι επειδή υπάρχει δυσκολία ότι δε θα υπάρξεις πια. Πρώτα απ' όλα, πρέπει να σκεφτείτε κάτι το παράξενο, το οποίο είναι, μπορεί να υπάρχει Ελληνισμός σε φάση ευκολίας; Δεύτερον, είναι μην ξεχνάτε ότι ένα στοιχείο που χαρακτηρίζει τον Ελληνισμό είναι η έννοια της αντεπίθεσης. Άρα, σαν νοητικό σχήμα θυμάστε πολύ καλά αυτά που έλεγε ο Ναπολέων, έλεγε ότι η καλύτερη άμυνα είναι η επίθεση και όσοι νομίζουν ότι έχουν καταλάβει τι λέει, που βέβαια δεν έχουν καταλάβει, θεωρούν ότι η καλύτερη επίθεση είναι η άμυνα. Όταν το λένε αυτό έχουν κλειδώσει τη βλακεία και έχουν απλώς αποδείξει ότι έχουν νοητική στέρωση σε σχέση με τον Ναπολέων, γιατί βέβαια δεν είναι συμμετρικό. Στην πραγματικότητα η καλύτερη

επίθεση είναι η αντεπίθεση. Ο Ελληνισμός είναι μια οντότητα που άμα τον αφήνεις ήσυχο μιλάει μόνος του, μιλάει εναντίον του και είναι ακόμα και ικανός να δημιουργήσει Δημοκρατία. Άμα αρχίσεις να τον πειράζεις πρέπει να τον πειράζεις ως ένα όριο, μετά αρχίζεις να έχεις προβλήματα, γιατί ο Ελληνισμός δεν ανήκει στις οντότητες που γεννήθηκαν για να γίνουν θύματα. Ο Ελληνισμός, λοιπόν, θα έλεγα, να το πω κάπως απλώς, εισαγωγικό, είναι μια οντότητα, η οποία δεν έχει αγνότητα, δεν έχει αθωότητα και είναι της δικαιοσύνης. Θα μου πείτε κανονικά ένας αθώος, ένας αγνός πρέπει να είναι της δικαιοσύνης, βέβαια του τυχαίνει. Το θέμα είναι ότι ο Ελληνισμός δεν γεννήθηκε ποτέ σε περιβάλλον ούτε αγνό, ούτε αθώο. Άρα, το στοιχείο που τον χαρακτηρίζει δεν είναι η αθωότητα ή η αγνότητα, είναι η δικαιοσύνη, γι' αυτό ο Ελληνισμός προσπαθεί πάντοτε να είναι δίκαιος και αυτό το βλέπετε σε πολύ βαθύ πλαίσιο. Σας δίνω το παράδειγμα, είναι ότι στην φιλοξενία ο Ελληνισμός προβλέπει ότι ακόμα και εχθρό δεν τον πειράζεις. Εντάξει; Και μάλιστα, θυμάστε κάτι που έχει σχέση με τον Βελλεροφόντη; Όταν τον στέλνει ο βασιλιάς να δώσει ένα μήνυμα, το οποίο είναι κρυπτογραφημένο, και το διαβάσει ο άλλος, διαβάζοντάς το ο άλλος βλέπει ότι πρέπει να σκοτώσεις αυτόν που σου φέρνει το μήνυμα. Και ο άλλος καταλαβαίνει ότι αυτός πραγματικά είναι ένας γνήσιος μεταφορέας δομής χωρίς αλλοίωση και παρόλο που θα κινδύνευε το δίνει το μήνυμα και από αυτό τον εκτιμά. Δηλαδή, ο Ελληνισμός είναι ικανός, εκ φύσης, να κάνει αυτό το πράγμα. Κατά συνέπεια, το θέμα της αντεπίθεσης είναι ένα χαρακτηριστικό, γιατί βέβαια αν ο Ελληνισμός δεν είχε την έννοια της αντεπίθεσης βαθιά ριζωμένη μέσα του έως τελικά να γίνει η οντότητά του δε θα υπήρχε εδώ και αιώνες.

ΚΟΙΝΟ: Εμείς τι στοιχεία του Ελληνισμού κρατάμε; Τη φιλοξενία, τη δικαιοσύνη, την αντεπίθεση; Μπορεί ένας Ελβετός να είναι πιο Έλληνας και από εμάς.

Νίκος Λυγερός: Πάντως μ' αρέσει το παράδειγμα του Ελβετού, γιατί σου υπενθυμίζω ότι δεν μιλάμε μόνο για σοκολάτες και τράπεζες. Σου υπενθυμίζω ότι ο Ελβετός λειτουργεί με το Σύνταγμα του Καποδίστρια. Ενώ, ο Έλληνας ελλαδίτης βρίζει το Σύνταγμά του. Εντάξει; Παρεμπιπτόντως. Όταν λέω ο ελλαδίτης να μην μπερδευόμαστε επειδή κάνουμε τη διάλεξη στην Κύπρο. Δεν ξέρω πώς να το πω ανάλογα, αλλά καταλαβαίνετε ότι αυτό πάει και με τον Κύπριο.

ΚΟΙΝΟ: Κυπραδίτη.

Νίκος Λυγερός: Ας το πούμε έτσι. Εντάξει; Άρα δεν μας πειράζει, το ένα το λέμε με την ίδια κακή έννοια.

ΚΟΙΝΟ: Το αθηναϊκό κράτος;

Νίκος Λυγερός: Όχι, όχι, δεν το λέω μ' αυτό. Δεν μιλάω καν για κράτος. Γιατί εδώ θα μπορούμε σε μια άλλη, δεν το έχουμε αναλύσει προς το παρόν.

Είναι ότι ο Ελληνισμός δεν πιστεύει καθόλου στις αρχές, πιστεύει μόνο στις αξίες. Άρα, αν έχεις ένα πράγμα, το οποίο μπορείς να το ονομάσεις από κράτος έως κολοκύθι και ακολουθεί τις αξίες του Ελληνισμού, ο Έλληνας το δέχεται.

ΚΟΙΝΟ: Ο ελλαδισμός αυτό είναι;

Νίκος Λυγερός: Όχι όχι, ο ελλαδισμός είναι απλώς ότι το περιορίζεις σε ένα γεωγραφικό χώρο και δίνεις τεράστια σημασία στο χώρο και όχι πια στον Χρόνο. Κι έχει ενδιαφέρον μάλιστα ότι όταν μιλάμε τώρα για νεοέλληνα, πολύ συχνά είναι αρνητικό. Που κανονικά θα έπρεπε να λέτε τι. Ας πούμε όταν λες νεοελληνικά, δεν το βλέπεις με την αρνητική έννοια, ενώ το νεοέλληνας μάλλον μοιάζει με αυτό που σε ανησυχεί, το βλέπεις με μια έννοια που είναι κάπως εκφυλισμένη. Δηλαδή, λοιπόν, όσο αφορά, δεν είναι τυχαίο που αυτός που κατηγορείται, μάλλον που εκτελεί τη διαταγή εναντίον του Προμηθέα είναι το κράτος και η βία. Αυτοί που καρφώνουν τον Προμηθέα πάνω στο βράχο είναι το κράτος και η βία. Αυτό δε θα πρέπει ποτέ να το ξεχάσεις. Άρα, άστο αυτό. Εμείς δεν είμαστε καθόλου του κράτους, και να σας το πω όπως το λέω συνήθως με τον ίδιο τρόπο, η Ελλάδα δεν είχε ποτέ κράτος, δεν έχει κράτος, δεν θα έχει ποτέ κράτος, γιατί αλλιώς θέλει να πει ότι δε θα έχουμε Ελληνισμό. Το κράτος επειδή είναι βασισμένο σε αρχές αρχίζει να εκφυλίζει τις αξίες. Και το βλέπουμε πολύ απλά όταν εμείς θαυμάζουμε την Αντιγόνη ενώ μισούμε τον Κρέοντα. Ο Κρέοντας είναι κρατικός φορέας και η Αντιγόνη είναι απαράδεκτη, και εμείς ποιαν θαυμάζουμε; Την απαράδεκτη. Γιατί λέει στην ουσία, εσύ με ποιο δικαίωμα ως κράτος έχεις δικαίωμα να αλλάξεις τους νόμους οι οποίοι είναι οι νόμοι της ηθικής και πρέπει να ταφεί ο αδερφός μου. Δηλαδή ο Έλληνας δεν σου δίνει καν το δικαίωμα να βγάλεις ένα νόμο που είναι μια αρχή πάνω απ' την αξία. Δηλαδή θες δεν θες θα ταφεί, ακόμα και αν πεθάνω.

ΚΟΙΝΟ: Ίσως ποτέ να μην έχει δομηθεί ένα κράτος που να είναι δομημένο πάνω στις αξίες και στις αρχές;

Νίκος Λυγερός: Νομίζω ότι η έννοια του κράτους έχει αυτό το πρόβλημα, άρα δεν μας πειράζει. Γι' αυτό και οι Έλληνες δεν πιστεύουν στους θεσμούς και πιστεύουν στους ανθρώπους και το χουμε κάνει σε φάση να το ονομάζουμε ακόμα και «κονέ». Δηλ. δεν ψάχνεις για να μπει σε ένα θεσμό έναν άλλο θεσμό, ψάχνεις «κονέ». Το οποίο το λέμε και πιο λαϊκά «ρουσφέτι», ακόμα και αυτό λειτουργεί μέσω ανθρώπων και όχι θεσμών. Δηλαδή ξέρεις τον τάδε, που σου είπε να πας στον τάδε και σε έβαλε στην τάδε θέση. Αυτό θα μου πείτε είναι αναξιοκρατικό, στην πραγματικότητα είναι απλώς μια θεωρία εξέλιξης που αφορά τις σχέσεις. Γιατί οι σχέσεις τελικά είναι: αξιολογώ τον άλλον, θεωρώ ότι αξίζει να τον έχω εκεί για κάποιο λόγο και το κάνω. Δεν μπαίνω σε αυτήν την διαδικασία γιατί νομίζω είναι τεχνική και είστε σε πολύ υψηλότερο επίπεδο στην Κύπρο γιατί στην Ελλάδα όταν το κάνουν ντρέπονται ακόμα ενώ στην Κύπρο όταν ο άλλος λέει ότι εγώ έχω ρουσφέτι από βουλευτή, πετάγεται ο άλλος και λέει είσαι πολύ χαμηλά γιατί εγώ έχω ρουσφέτι από υπουργό και ο άλλος το βουλώνει, ενώ στην Ελλάδα θα το έκαναν και θα ήλπιζαν ο άλλος να μην το δει. Άρα είναι η διαφορά μεταξύ τράπουλας και ανοιχτής τράπουλας. Στην Κύπρο λες το βλέπεις; Έχω 4 άσσους και το βουλώνεις. Και μετά ο άλλος σου βάζει φουλ και λες... Άρα το αφήνουμε αυτό επειδή είστε πιο εξειδικευμένοι από εμάς, έχετε περάσει σε ένα στάδιο που η ειλικρίνεια τελικά διευκολύνει τις σχέσεις επειδή είναι μικρός ο πληθυσμός. Επανερχομαι λοιπόν στο θέμα του νησιού, ελπίζω να καταλαβαίνετε ότι

δεν έχω κάνει καμιά διαφοροποίηση όσον αφορά στο ελληνικό και στο κυπριακό στοιχείο και δεν νομίζω να έχω πει κάτι που ένας Κύπριος νιώθει ότι δεν μιλάω γι' αυτόν ως Έλληνα. Άρα λέω ότι το στοιχείο: γη θάλασσας, θάλασσα, το δυναμικό, το θέμα της νοημοσύνης, της απαραίτητης σε σχέση με τη νύχτα και την Αστρονομία, ο φάρος, το θέμα της φιλοξενίας, το θέμα του νερού και του αλατιού, το θέμα του γραπτού λόγου και του τι θα μείνει, γιατί προσέξτε, για να γράψετε κάτι πρέπει να θεωρήσετε ότι αυτό που γράφετε έχει αξία. Τεράστιας σημασίας αυτό ως έννοια. Σας δίνω ένα παράδειγμα: στον μινωικό πολιτισμό δεν έχουμε φτάσει ακόμα σε αυτό το επίπεδο. Στο μινωικό πολιτισμό γράφουμε πάνω σε πινακίδες από άργιλο, τις οποίες τις ξαναλιώνουμε και τις ξαναφτιάχνουμε. Στην πραγματικότητα οι πινακίδες της Γραμμικής Α' και Β', και πιο συγκεκριμένα Γραμμική Α' και μυκηναϊκά τις έχουμε επειδή κάηκαν, δηλαδή επειδή ψήθηκαν. Σε αυτήν την περίοδο λοιπόν δεν ψήναμε αυτό που γράφαμε γιατί στην πραγματικότητα ήταν μόνο λογιστική, δηλ. πόσα ήταν τα αποθέματα και τα λοιπά. Απλώς χρησιμοποιούσαμε ένα εργαλείο που έσβηνε συνεχώς. Άρα εμείς έχουμε μόνο το τελευταίο στάδιο όταν κάηκαν και έμειναν σταθερά. Όταν κάνετε ένα αγγείο και το καίτε με την έννοια της αγγειοπλαστικής το λέω το κάψιμο, αν το σκεφτείτε καλά είναι ότι αχρηστεύετε τον άργιλο. Έχετε παρατηρήσει ότι ένα αγγείο που είναι ψημένο είναι από τα πιο άχρηστα αντικείμενα που μπορεί να έχετε μετά γιατί το μόνο που μπορεί να του συμβεί είναι να σπάσει. Δεν μπορείτε να το ξαναχρησιμοποιήσετε. Δηλαδή δεν είναι σαν να είναι γη, κάνεις αγγειοπλαστική, δε σου αρέσει του ξαναβάζεις νερό και το ξανακάνεις, ούτε πλαστελίνη αν θέλετε, Να το πω πιο απλά, η πλαστελίνη ας πούμε, είναι κάτι που είναι ριζικά διαφορετικό από την αγγειοπλαστική, γιατί στην αγγειοπλαστική η ιδέα είναι ότι σταματάμε μια διαδικασία για να μένει. Αυτό σημαίνει ότι θεωρούμε ότι αυτό που έχουμε αξίζει να μείνει ως έχει. Είναι ακριβώς ίδιο με το κείμενο, μπορούμε να μιλάμε τόσην ώρα, αλλά αυτό που έχει σημασία είναι ότι στο τέλος θα το ξεχάσουμε. Αν όμως καταγραφεί, θεωρούμε ότι αξίζει να καταγραφεί, τότε θέλει να πει ότι δίνουμε σημασία και στις λέξεις που εκφέρουμε, γιατί τότε έχουν μια βαρύτητα που έχουν ένα πάχος Χρόνου. Ο Ελληνισμός, λοιπόν, μέσα απ' αυτή την έννοια είναι ότι σε μικρό χώρο και τεράστιο Χρόνο πρέπει να έχει ανθεκτικότητα. Για να έχει ανθεκτικότητα, πρέπει να αποτελεί αντεπίθεση όταν δέχεται επιθέσεις. Άρα, όταν δέχεται μια φθορά, ο Ελληνισμός εκ φύσης δυσκολεύεται πάντοτε στην εσωτερική φθορά, ενώ η εξωτερική φθορά τον ενεργοποιεί πιο γρήγορα. Αλλά πρέπει να θυμάστε, όταν νομίζετε ότι αυτή η περίοδος είναι χάλια, ότι επί τουρκοκρατίας ο Έλληνας γεννήθηκε Τούρκος, έζησε Τούρκος, πέθανε Τούρκος, και ήταν Έλληνας. Έχει τεράστια σημασία αυτό. Τώρα είναι πολύ σπάνιο. Και 400 χρόνια δεν είναι λίγο, δε μιλάμε για μια μικρή κατοχή, μερικές δεκαετίες. Άρα, μιλάμε για κάτι που έχει μια τεράστια διάρκεια αλλά μια τεράστια διάρκεια, αν καταλάβατε τι έχει γίνει, ο Ελληνισμός κατάφερε την Τουρκοκρατία να την κάνει παρένθεση. Είναι απίστευτο. Δηλαδή, έχουμε τόσο μεγάλο πάχος, δηλαδή είμαστε τουλάχιστον xxxxl, έχουμε τόσο μεγάλο πάχος Χρόνου που 400 χρόνια κατοχής το βάζουμε παρένθεση. Είναι απίστευτο. Αν ξέρατε πόσοι πολιτισμοί μετά από 400 χρόνια έχουν διαλυθεί και δεν υπάρχει πια τίποτα, ούτε ίχνος, ενώ εμείς που ήμασταν το απόλυτο τίποτα, δε μας παραδεχόταν κανένας αν θέλετε αυτή την περίοδο και ήμασταν απλώς ένα τσιράκι

της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, μπορεί αυτό το τσιράκι να πάει από το ραγιά έως τον γενίτσαρο ανάλογα το τι γίνεται, σε ποια άκρα φτάνουμε. Πρέπει τώρα να δούμε, γιατί αντέχουμε. Άρα αντέχουμε σε αυτό το πράγμα με δυο πράγματα, τη γλώσσα και τη θρησκεία. Και ρωτάω τώρα, για τον κύριο αντιπαράθεση, δηλαδή χωρίς γλώσσα και θρησκεία θα μιλούσαμε ακόμα για Ελληνισμό; Αλλά αυτή η θρησκεία ποια είναι; Δεν είναι η Χριστιανική Ορθόδοξη; Και γιατί μας καταπατούσαν; Για ακριβώς για αυτήν τη θρησκεία. Γιατί μερικές φορές μας απαγόρευαν τη γλώσσα, άρα ξέρετε το καλό του Έλληνα είναι άμα θες να κάνει κάτι αρκεί να του λες όχι, γιατί όπως αυτός είναι του όχι του όχι, μπορεί και να το κάνει. Δηλαδή, όταν καταπατάς τον Έλληνα και του λες δε θα μιλάς ελληνικά εκεί είναι που μιλάει ελληνικά. Όταν του λες δε θα πιστεύεις στο Χριστό εκεί είναι που πιστεύει το Χριστό. Άμα τον αφήσεις ήσυχο μπορεί να αρχίσει να μιλάει αγγλικά. Άμα τον αφήσει ήσυχο μπορεί να μην πιστεύει εντελώς. Βέβαια, προς την αρχή, προς το τέλος πάντοτε πιστεύει. Του επανέρχεται το -προσέξτε το timing τώρα. Έχετε δει πολλούς που να μην πιστεύουν μετά τα 80; Άρα, εδώ είναι ακριβώς το ίδιο. Θέλω να σας πω ότι άμα συνδυάσετε τα δυο και κοιτάζετε πάνω σε ποια θεμέλια ζει ο Ελληνισμός και πως αντέχει τότε το κάνετε ανάποδα. Δηλαδή, είναι ακριβώς μια διαδικασία που έχει ο Grothendieck θέλετε να αποδείξετε κάτι το γενικεύετε, το γενικεύετε, το γενικεύετε, κοιτάζετε ποιες δομές αντέχουν τις γενικεύσεις, παίρνετε τις δομές αποδεικνύετε το πρώτο, τώρα κάνουμε ακριβώς με τον Ελληνισμό. Παίρνουμε τον Ελληνισμό δεν ξέρετε τι είναι. Ωραία. Τι έχεις αντέξει; Αυτό, αυτό, αυτό. Με ποια στοιχεία; Αυτό, αυτό κι αυτό. Ωραία, τα βγάζετε αυτά που έχει αντέξει, παίρνετε τα στοιχεία που έχουν αντέξει και λέτε ότι ο Ελληνισμός φτιάχνεται πάνω σ' αυτό. Αυτό είναι σαν σύμπλεγμα.

ΚΟΙΝΟ: Θα ήθελα να προσθέσω όμως κάτι. Ότι φτιάχνεται γι' αυτά αλλά φτιάχνει και ένα ηρωισμό, αλλά δεν εννοώ τον ηρωισμό τον πολεμικό, εννοώ εκείνον των ευεργετών των μεγάλων ηρώων του Ελληνισμού που μέσα σ' αυτό που έχετε περιγράψει το πλαίσιο του κράτους.

Νίκος Λυγερός: Τι είναι οι ευεργέτες για σένα;

ΚΟΙΝΟ: Είναι ο άνθρωπος εκείνος που αναγνωρίζει πως το κράτος δεν υπάρχει, εκείνος ο οποίος αναγνωρίζει ότι η γλώσσα και η θρησκεία είναι σημαντικό και ενεργοποιείται...

Νίκος Λυγερός: Πάντως να ξέρετε ότι πας να κάνεις κάτι που μετά το εκφυλίζει. Θυμάσαι ότι υπάρχει η έκφραση Μαικήνας; Το θυμάσαι αυτό; Μαικήνας; Το θυμάσαι; Ξέρεις τι είναι;

ΚΟΙΝΟ: Όχι.

Νίκος Λυγερός: Πιο λαϊκά και πιο ελληνικά θέλει σπόνσορ. Άρα, ο Μαικήνας, ποιος ήταν; Ήταν Ρωμαίος, ο οποίος αγαπούσε πολύ τις τέχνες και την επιστήμη και χορηγούσε τους ανθρώπους που δεν έβγαζαν χρήματα για να μπορούν να παράγουν αυτό το έργο. Απ' αυτό έρχεται σιγά σιγά ο ευεργέτης. Άρα, δεν είναι καθαρά ελληνικό στοιχείο σε αυτόν τον τομέα. Αν θες να δεις ένα ελληνικό στοιχείο που

είναι σε αυτόν τον τομέα είναι ακριβώς ο χώρος που είπες. Το αρχαίο θέατρο είναι φτιαγμένο για να έρχεται ο πληθυσμός τζάμπα, είναι αυτός που το οργανώνει, που πληρώνει τα πάντα. Ο άνθρωπος κάθεται, το κοινό κάθεται και αυτό έχει μεγάλη σημασία, κάθεται τζάμπα και επιπλέον αξιολογεί, δηλαδή, δε μ' άρεσε το έργο. Αυτό είναι τέλειο, αυτό είναι καθαρά ελληνικό. Και τζάμπα και να μπορείς να κάνεις και κρητική, δηλαδή αν σου βάλουν εισιτήριο σου κοστίζει, λες καλύτερα να το πληρώσω αν είναι να μου το απαγορεύσεις. Ενώ άμα είναι τζάμπα και μπορώ να πω ο Βάσος δεν έπαιξε καλά σήμερα, αυτό είναι ελληνικό. Λέω, λοιπόν, ότι σ' αυτό το στοιχείο το έχει στο θέατρο. Και έχει πάλι ενδιαφέρον το θέατρο, γιατί το θέατρο είναι φτιαγμένο για τους άλλους. Δηλαδή, πρέπει να είμαστε πολύ προσεκτικοί μεταξύ θεάτρου και θεάματος. Όταν κάνουμε θέατρο για θέαμα -Βάσο ελπίζω να μη διαφωνείς- είναι ότι εκφυλίζουμε το θέατρο, γιατί τότε – γι' αυτό δε μ' αρέσει να λέμε, λέμε παράσταση, πρέπει να λέμε θεατρική παράσταση, γιατί αλλιώς παράσταση μπορεί να είναι σχεδόν ότι να 'ναι, είναι πολύ επικίνδυνο να κάνουμε αναπαράσταση και δεν είναι παράσταση. Το θέατρο λέει ψέματα εξ αρχής, είναι μια πλαστή πραγματικότητα που παράγει αλήθεια, ενώ η κανονική πραγματικότητα, η κλασική, κοινωνική είναι μια πραγματικότητα, η οποία υποτίθεται είναι αληθινή και παράγει ψέματα. Στο θέατρο όταν είσαστε εδώ όλοι ξέρουμε ότι δεν παίζετε το ρόλο σας, αλλά αυτό που λέτε σας αγγίζει και λέτε κοίτα τώρα τι συγκινητικό ήταν αυτό, ενώ ξέρεις ότι αυτός ήταν γυναίκα που μετά πουδραρίστηκε για να γίνει ηθοποιός και να πει το ρόλο που δεν ήταν ακριβώς αυτό. Το λέει όμως με έναν τρόπο που σ' αγγίζει. Λέω, λοιπόν, ότι όταν λες για τους ευεργέτες πρέπει να είμαστε λίγο προσεκτικοί, γιατί αυτό υπάρχει και αλλού, δεν είναι καθαρά καθοριστικό του ελληνικού στοιχείου και είναι πολύ πρόσφατο στην πραγματικότητα. Εκτός απ' αυτό που λέω με το αρχαίο θέατρο που είναι πολύ συγκεκριμένο, είναι σε ένα χώρο, δηλαδή το πλαίσιο του διαγωνισμού, θα έλεγα ότι είναι και μια επέκταση του ελληνικού στοιχείου στο χώρο των επιστημών και των γραμμάτων και τα λοιπά, εδώ έχει ένα νόημα. Αλλά ευεργέτες με την έννοια που μου το εξήγησες τώρα, μιλάς για κάτι που είναι πολύ πρόσφατο, που όντως βλέπουν ας πούμε μια ανεπάρκεια θα κάνουν ένα ίδρυμα και χάρης σε αυτό το ίδρυμα θα προσφέρουν πράγματα στην Ελλάδα. Θα έλεγα ότι είναι ένας τρόπος αυτοί οι ευεργέτες, για να ποντάρουμε σε μια συνέχεια του Ελληνισμού, διότι βλέποντας αυτήν την κρατική ανεπάρκεια, αυτοί λέν: «Εγώ θα κάνω ένα ίδρυμα, θα κάνω ένα ινστιτούτο, θα έχω ερευνητές που θα συνεχίζουν κάποιο έργο, θα έχω κτήρια, θα έχω ανακαινίσεις», οι οποίες τελικά στην πορεία μπορεί και να είναι πιο σημαντικές απ' αυτές που κάνει ο κρατικός φορέας, γιατί αυτός είναι καθαρά τυπικός και μερικές φορές ανακαινίζει και λες τι το ήθελε. Γι' αυτό λοιπόν, νομίζω ότι μπορούμε να πούμε ότι ο Ελληνισμός δεν ζει μια δύσκολη περίοδο τώρα, ο Ελληνισμός είναι αν θέλετε ένας τρόπος που έχει η Ανθρωπότητα να ανταπεξέλθει στις δυσκολίες. Άρα, αν θέλετε. Ελληνισμός είναι μια σφήνα, σ' ένα βράχο. Του βάζετε νερό, φουσκώνει η σφήνα πιο πολύ, ανοίγει ο βράχος, χώνεται η σφήνα πιο πολύ, ανοίγει ο βράχος, χώνεται η σφήνα πιο πολύ ανοίγει ο βράχος, σπάει ο βράχος δεν σπάει η σφήνα. Τώρα θα μου πείτε πως περνάει η σφήνα, στριμωγμένα. Ο Ελληνισμός είναι πάντοτε στριμωγμένος, δηλαδή, πάντοτε βρέθηκε μπροστά σε

τεράστιους βράχους, οι οποίοι σιγά σιγά με τη σφήνα, με τη σφήνα, με τη σφήνα τελικά έφυγαν.

Αν θέλετε ένα άλλο παράδειγμα, είναι αυτό που ονομάζω το πετραδάκι μέσα στο παπούτσι, το οποίο το πατάς, το πατάς, το πατάς και λες το καταπατάς μετά, το καταπατάς, το καταπατάς, αλλά αυτό που πονάει είναι το πόδι σου. Άρα, ο μόνος τρόπος να το αποφύγεις είναι να βγάλεις όλο το παπούτσι και να βγάλεις το πετραδάκι και να ξαναβάλεις το παπούτσι σου. Όσο θες να το διαχειριστείς με το πετραδάκι, θα πονάει το πόδι σου. Θα μου πείτε ναι, αλλά το πετραδάκι πατιέται. Και; Ο Ελληνισμός είναι σκληρός ως ανθεκτικό στοιχείο, κατά συνέπεια όσο πατιέται από μαλακά στοιχεία απλώς ξεφουσκώνει. Άρα, η κοπέλα και μετά το παιδί.

ΚΟΙΝΟ: Είχατε πει ότι ο Ελληνισμός άντεξε τα 400 χρόνια λόγω της γλώσσας και της θρησκείας, τα δυο πολύ δυνατά στοιχεία. Καταλαβαίνω ότι και τότε υπήρχε εκφυλισμός της γλώσσας για το λόγο ότι ήταν κάτω από την τούρκικη σκλαβιά αλλά σίγουρα η γλώσσα...

Νίκος Λυγερός: Όχι, όχι και όχι μόνο. Άμα θυμάσαι το έργο του Κοραή. Αν θυμάσαι πως λέγεται ο δικηγόρος είναι εκείνη την περίοδο δεν είναι τουρκική λέξη, είναι ιταλική λέξη και μοιάζει με αβοκάντο. Άρα, είναι ο Κοραής που θα ξαναφτιάξει τεχνικά, όπως την ξέρουμε, τηλεόραση, θα ξαναπαράγει λέξεις με τη σύνδεση την ελληνική και μετά θα θεωρήσουμε ότι είναι εντελώς λογικό να λέγομαι δικηγόρος. Άρα, δεν είναι μόνο το τουρκικό στοιχείο, έχουμε κι άλλες επιλογές.

ΚΟΙΝΟ: Όταν λέμε όμως ότι σήμερα ο εκφυλισμός είναι πολύ πιο βαθύς...

Νίκος Λυγερός: Γιατί;

ΚΟΙΝΟ: Λόγω της μεγάλης επιρροής από άλλες χώρες, του νεοκυπριακού στοιχείου που υπάρχει τόσο στη γλώσσα όσο και σε πολλά άλλα στοιχεία...

Νίκος Λυγερός: Μην ανησυχείς, αυτό υπάρχει εδώ και χρόνια. Δεν υπήρχαν ποτέ τόσοι ομιλητές που να μιλάν ελληνικά στην ιστορία της Ανθρωπότητας.

ΚΟΙΝΟ: Ναι, εντάξει, αλλά και η θρησκεία σε πάρα πολλούς έχουν ξεφύγει από το καθαρά χριστιανικό στοιχείο μέσα τους βλέποντας σαν..

Νίκος Λυγερός: Το παραδοσιακό.

ΚΟΙΝΟ: Ναι, αλλά σαν αφορμή ότι η θρησκεία έχει καταντήσει business αντί θρησκεία...

Νίκος Λυγερός: Σου υπενθυμίζω, γιατί έχεις μια τάση να δίνεις μεγάλη έμφαση στο παρόν. Σου υπενθυμίζω ένα γεγονός που αφορά τον Χριστό, άρα δεν μπορείς πως είναι πρόσφατο. Δεν έχεις δει ποτέ το Χριστό να μπαίνει μέσα και να νευριάζει για το τι κάνουν οι άνθρωποι με τη θρησκεία;

ΚΟΙΝΟ: Ναι.

Νίκος Λυγερός: Και να τους διώχνει; Αυτό δεν έγινε σε νεοκυπριακό πλαίσιο. Αυτό είναι από την αρχή του Χριστιανισμού. Κάθε φορά που θα υπάρχει ένας θεσμός, που μπορεί να χρησιμοποιεί οποιοδήποτε και να είναι το στοιχείο, τη γλώσσα ή τη θρησκεία. Η ρητορική τι είναι; Είναι η εκμετάλλευση της γλώσσας για να παίρνεις λεφτά για να διδάξεις στον άλλον πώς να μιλάει. Ωραία. Λοιπόν, αυτό που έκανε ακριβώς το ίδιο, είναι ότι ξαφνικά μπορούσαν να έχουν πωλητές μέσα στο χώρο τον θρησκευτικό για να μπορούν να βγάλουν περισσότερα. Όταν ήρθε ο Χριστός τι τους είπε; Τους είπε να φύγουν. Άρα, τι εννοώ μ' αυτό. Αν ξαφνικά τώρα μου πεις: «Βλέπεις στην εποχή του Χριστού ήταν εκφυλισμένος ο Χριστιανισμός». Πρώτα απ' όλα δεν υπήρχε ο χριστιανισμός και ήταν όντως εκφυλισμένος, γιατί ήταν εκφυλισμένος από τους θεσμούς. Δηλαδή, είναι σαν να λέμε επειδή τώρα όταν θα πάμε στην Τήνο και θα δούμε όλα αυτά τα μαγαζιά την ώρα που ανεβαίνεις, γιατί όλα αυτά τα μαγαζιά δεν έχουν ανοίξει στο διπλανό δρόμο που δεν ανεβαίνεις, είναι ακριβώς εκεί που ανεβαίνεις. Και ρωτάω τώρα. Αυτό σημαίνει ότι δε θα πας στην εκκλησία;

ΚΟΙΝΟ: Γι' αυτό λέω ότι το χρησιμοποιώ σαν αφορμή, αλλά είναι η πραγματική αιτία. βλέπεις ότι όλο και περισσότερο το ποσοστό, το οποίο απομακρύνει αυτά τα δυο στοιχεία του Ελληνισμού τη γλώσσα και τη θρησκεία...

Νίκος Λυγερός: Είναι ελάχιστο σε σχέση με το ποσοστό που παραμένει. Απλώς αυτό είναι. Δηλαδή, άμα κοιτάξεις περισσότερο διαχρονικά τον Ελληνισμό θα σου δώσει δυνάμεις για το τι ζεις τώρα, που βέβαια σε επηρεάζει, γιατί εσύ το ζεις, ενώ το προηγούμενο δεν το ζούσες. Αλλά ξέρεις ότι ο Ελληνισμός σε φάση ότι αφορά τη γλώσσα και ακόμα και τη θρησκεία, σε διάφορες κατοχές που είχαμε, ήταν μια δυσκολία. Άρα, θα έλεγα ότι δεν πρέπει, έχουμε την τάση κοινωνικά να επικεντρωνόμαστε στο δικό μας πόνο και δεν καταλαβαίνουμε ότι ο Ελληνισμός ήταν ικανός να κάνει υπερβάσεις και να ξεπεράσει αυτούς τους πόνους για να είναι ακόμα εδώ. Γιατί, πόνος μετά την άλωση της Κωνσταντινούπολης, δεν μπορείς να πεις τώρα ότι είναι το ανάλογο, γιατί ακούμε όλες τις ηλιθιότητες που στο τέλος καταντάει γελοίο, μιλάει για πράγμα που ακόμα και τώρα που λέμε η Πόλη, για μας σημαίνει η Κωνσταντινούπολη, δε λέμε ποτέ για την Αθήνα, η πόλη. Και λέω λοιπόν, ένα τόσο βαρύ πλήγμα το τι γίνεται, το τι καταστρέφεται, τα βιβλία που εξαφανίζονται, που αναγκαστικά περνάν από την Κρήτη, τελικά θα αποτελέσουν τα θεμέλια της βιβλιοθήκης του San Marco. Θα πάει δικός μας, ο οποίος παρεμπιπτόντως, αν θυμάστε καλά, θα έχει σχέση με τα δικά μας, ήταν θρησκευτικό στοιχείο και ορθόδοξο και καθολικό, το οποίο μετέφερε τα βιβλία τα χειρόγραφα της Κωνσταντινούπολης στη βιβλιοθήκη San Marco, για να γίνει η πρώτη βιβλιοθήκη με 500 χειρόγραφα. Άρα, καταλαβαίνετε εδώ ότι αυτός καταλαβαίνει, και ελπίζω να θυμάστε, ότι τα πρώτα έντυπα ελληνικά, το βλέπετε ακόμα και με το Ρήγα Φεραίο και πριν με τον Ερωτόκριτο, που είναι, ποια είναι τα τυπογραφία. Είναι Βενετία, Τεργέστη. Λογικό είναι, γιατί εμείς στο ενδιάμεσο πού ήμασταν, μέσα σε κατοχή. Σιγά να μην υπήρχε τυπογραφείο εδώ. Άρα, δεν το λέμε με την έννοια την κακή γιατί δεν υπήρχε τυπογραφείο στην Ελλάδα. Ξέρουμε ακριβώς γιατί δεν υπήρχε τυπογραφείο στην Ελλάδα. Αλλά αυτό που είναι φανταστικό είναι πως υπήρχε

τυπογραφείο στη Βενετία. Αλλά άμα δείτε ότι η κοινότητα της Βενετίας πρόσφατα γιόρτασε τα 500 χρόνια της, είναι κάτι αυτό. Λέω λοιπόν ότι αυτό το στοιχείο, όπως λέω με το φάρο, είναι ικανός ο φάρος ακόμα και απομονωμένος, να παραμείνει φάρος. Και σας υπενθυμίζω ότι είναι πολύ πρόσφατα να το χαρεί και ο couch. Είναι πολύ πρόσφατα που κάναμε δίκτυο φάρων. Δηλαδή, ότι ο ένας βλέπει τον άλλον και ο άλλος τον άλλον και επιτρέπει στο Αιγαίο να έχεις μια επικοινωνία. Αυτό δεν το είχαμε σκεφτεί αρχικά, ενώ ξέρουμε ότι υπάρχει ακόμα και στον πόλεμο της Τροίας, θυμάστε με τον Αγαμέμνονα πως μεταφέρεται το νέο, αλλά αυτό το θεωρούμε πως είναι πολύ πρακτικό σαν μεταφορά μηνυμάτων. Ο φάρος δεν είναι φτιαγμένος γι' αυτόν τον λόγο. Γι' αυτό σας λέω ότι μπορεί αυτή η δυσκολία να σας φαίνεται η μεγαλύτερη. Δεν ξέρω Βάσο τι προτιμάς, αλλά προτιμάς το 2013, το 2004, το 1974, το 1963, το 1960; Για να μην συνεχίσω έτσι, εγώ νομίζω ότι αυτό που προτιμώ για τον φίλο μου είναι ότι είναι εδώ και είναι ακόμα εδώ παρόλο που πέρασε... Ναι, πες.

ΚΟΙΝΟ: Ως οικοδεσπότης να μου επιτρέψετε να...

Νίκος Λυγερός: Σωστά. Θα μπορείς και να μας διώξεις ως οικοδεσπότης.

ΚΟΙΝΟ: Ελπίζω πρώτα πάρα πολύ γι' αυτήν την σημαντική συζήτηση. Θεωρώ επειδή τελευταίως γίνονται πάρα πολλές τέτοιου είδους συζητήσεις, τη θεωρώ ως μια πολύ σημαντική παρουσία, διότι ήρεμα και απλά συζητούν για πράγματα που όλοι νοιαζόμαστε και όλοι θέλουμε να προβληματιστούμε και πιστεύω ότι μόνο μ' αυτόν τον τρόπο μπορούμε να προβληματιστούμε, μακριά από αντιπαλότητες και ανταγωνισμούς.

Νίκος Λυγερός: Σωστά.

ΚΟΙΝΟ: Έστω κι αν διαφωνούμε, πιστεύω ότι απόψε είναι κάτι σαν μια μυσταγωγία, αν θέλετε, στο να κατανοήσουμε ποια είναι πραγματικά τα προβλήματα που έχουμε να αντιμετωπίσουμε. Θα ήθελα πάρα πολύ αυτήν τη διάλεξη να την είχαμε σε κάποιο βιβλίο. Δεν ξέρω αν είναι το θέμα του καινούργιου σου βιβλίου ακριβώς. Εάν δεν είναι θα πρέπει να έρθεις σε επαφή με κάποιους, με έναν εκδοτικό οίκο, π.χ. τις εκδόσεις «Αιγαίον». Να το διανέμω στον κόσμο δωρεάν, γιατί αξίζει τον κόπο. Και θέλω να καταθέσω μια μαρτυρία δική μου γι' αυτά που είπες για το νερό και το αλάτι. Κατάγομαι από την Γιαλούσα, την κατεχόμενη Γιαλούσα, συγχωρέστε μου λίγο τη γλώσσα μου. Θα σας πω για ένα επάγγελμα που υπήρχε στο χωριό μου. Είναι ένα επάγγελμα του σκατά. Οι σκατάδες στην Γιαλούσα ήταν όργανα των Εγγλέζων, οι Εγγλέζοι τους πλήρωναν για ν' αποδεύουν στις λιμνούλες της θάλασσας, διότι το άλας ήταν μονοπώλιο αγγλικόν και δεν δικαιούσουν να το παίρνεις από τη θάλασσα, η θάλασσα ποτέ δεν ονομάζεται η θάλασσά μου είναι ένα άλλο στοιχείο. Είναι η θάλασσά μας. Είναι η θάλασσά μου, ούτε καν το εμάς. Είναι η θάλασσα. Και η πηγή του άλατος τότε ήταν πολύ μεγάλη υπόθεση. Οι Εγγλέζοι πολύ έξυπνα βρήκαν αυτόν τον τρόπο και έβαζαν και πλήρωναν και πήγαιναν την περίοδο που μπαίνει αρκετό νερό μέσα στις λίμνες από τις παραλίες, αφόδευαν μέσα και ο κόσμος πια δεν μπορούσε να πάρει το άλας. Όταν πια ήταν ξερό και γινόταν το άλας, το καλοκαίρι, πήγαιναν οι ίδιοι οι σκατάδες και το έβαζαν σε σάκους και την επεξεργασία την

έκαναν κάπου αλλού οι Εγγλέζοι και δεν υπήρχε χειρότερη βρισιά εις τον χωριό, να πας να πεις στον άλλον είσαι σκατάς και να πεις της άλλης σκαταίνεις. Ήταν μεγαλύτερη προσβολή που θα μπορούσες να πεις, διότι έκαναν αυτό το πράγμα που ήταν πολύτιμο, και πόσο πολύτιμο είναι το αλάτι; Ακόμα και σήμερα και παλιά στο χωριό το καλύτερο δώρο που μπορούσες να κάνεις σε κάποιον ήταν αλάτι του γιαλού τυλιγμένο σε ένα δοχείο ή ό, τι είχε ο καθένας τέλος πάντων.

Νίκος Λυγερός: Όχι, έχεις απόλυτο δίκιο και υπενθυμίζω σε όλους για όσους δεν το θυμούνται ότι το μονοπώλιο του αλατιού έπαιξε τεράστιο ρόλο και στην Ινδία και μια από τις επαναστάσεις που κατάφερε να κάνει ο Μαχάτμα Γκάντι ήταν να πει η λεγόμενη πορεία του αλατιού που είπε στους Ινδούς δεν μπορούμε πια να αντέχουμε αυτό το μονοπώλιο, θα πάμε μόνοι μας να μαζέψουμε το αλάτι. Ακριβώς αυτό που περιέγραφε ο Βάσος, άρα παράνομα. Στην αρχή άρχιζαν να τους βάζουν στις φυλακές, απλώς είχε υπολογίσει πολύ σωστά ο Γκάντι ότι ήταν πολλοί περισσότεροι από το μέγεθος των φυλακών, και στο τέλος κατάφεραν οι Ινδοί να σπάσουν το μονοπώλιο, γιατί προσέξτε, είναι αυτό που έλεγε Βάσο, δεν είναι ένα μονοπώλιο και καταλαβαίνω γιατί τους έλεγαν και τους έβριζαν ο σκατάς με την έννοια ότι κάνεις μια πράξη που είναι τόσο ύπουλη, δεν είναι πια μόνο προδοσία, είναι η εσχάτη προδοσία, είναι αυτό που έχει ανάγκη κάθε οργανισμός, εννοώ ανθρώπινος οργανισμός. Άρα, όταν ο άλλος το κλέβει συνειδητά για να μην μπορεί μετά αυτός που είναι υπό κατοχή να το χρησιμοποιήσει. Τι άλλο να κάνεις;

ΚΟΙΝΟ: Δολοφονία είναι.

Νίκος Λυγερός: Ναι.

ΚΟΙΝΟ: Δεν είναι μόνο ότι το έχει ανάγκη ο οργανισμός. Είναι ότι στα φτωχά τα χωριά όπως ήταν τότε όλα τα χωριά της Κύπρου, το άλας του γιαλού ήταν αυτή η μικρή χαρά, η γεύση που έδινε στην ντομάτα, σε ένα αγγουράκι, δηλαδή έδιναν αυτή τη γεύση.

Νίκος Λυγερός: Σας έλεγα ότι με τ' αγγουράκια...

ΚΟΙΝΟ: Αυτή τη μικρή χαρά μπορεί να έχει ο φτωχός. Και τελειώνοντας ακόμα και σήμερα, όταν επισκεπτόμαστε εμείς συγχωριανούς μας το δώρο που μας δίνουν και μας χαροποιεί πάντα είναι το άλας του γιαλού. Πέρα το ότι θυμίζει το χωριό, πέρα ότι μας φέρνουν αχινούς, πεταλίδες, φοριούς, όλα τα πράγματα που τρώγαμε ως πιτσιρίκια στο χωριό είναι το άλας. Το άλας είναι το δώρο, το άλας του γιαλού που σου δίνει ο άλλος και ξέρεις ότι είσαι από την Γιαλούσα, ότι είσαι στιγματισμένος, ότι εκεί γεννήθηκες και εκεί θα πρέπει να πεθάνεις. Πολύ σημαντικό στοιχείο.

Νίκος Λυγερός: Μ' αρέσει αυτή η ιδέα. Θα μπορούσαμε να κλείσουμε αυτή τη διάλεξη λέγοντας ότι θα μπορούσαμε να πούμε ότι ο Ελληνισμός είναι μια μορφή αλατιού για την Ανθρωπότητα, γιατί της δίνει γεύση. Ευχαριστούμε πολύ. Να 'στε καλά.

